

P L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Wyniki standardowe uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 roku

Część II. Analiza wyników standardowych

WARSZAWA 2009

Wyniki standardowe uzyskane przez ekologiczne gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 roku

Część II. Analiza wyników standardowych

OPRACOWAŁA:

mgr inż. Grażyna Nachtman

Warszawa 2009

Redakcja techniczna

Dariusz Osuch

Renata Płonka

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-060-9

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

Tel.: (0 22) 505 44 39

Tel./faks: (0 22) 826 93 22

E-mail: portal@fadm.pl

Internet: www.fadm.pl; www.polskifadm.eu

Spis treści

1.	Analiza wyników standardowych gospodarstw ekologicznych.....	7
1.1.	Uwagi wstępne	7
1.2.	Analiza rozkładów gospodarstw ekologicznych próbie	7
1.3.	Analiza wyników standardowych według typów rolniczych	9
1.4.	Analiza wyników standardowych według klas wielkości ekonomicznej	22
1.5.	Analiza wyników standardowych według klas powierzchni użytków rolnych	35
1.6.	Podsumowanie	48
1.7.	Wnioski	48

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN	7
Wykres 2	Struktura liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych.....	9
Wykres 3	Struktura powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	10
Wykres 4	Struktura pogłowia zwierząt (w przeliczeniu na LU) według typów rolniczych.....	10
Wykres 5	Struktura osób pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według typów rolniczych..	11
Wykres 6	Struktura standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych.....	11
Wykres 7	Struktura wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	12
Wykres 8	Nakłady pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według typów rolniczych.....	12
Wykres 9	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według typów rolniczych.....	13
Wykres 10	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	14
Wykres 11	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	14
Wykres 12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 13	Wskaźnik względnej wysokości kosztów według typów rolniczych	15
Wykres 14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	16
Wykres 15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	16
Wykres 16	Relacja amortyzacji do wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	17
Wykres 17	Relacja kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	17
Wykres 18	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	18
Wykres 19	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	19
Wykres 20	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	20
Wykres 21	Przepływ pieniężny (1) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według typów rolniczych.....	20
Wykres 22	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych ..	21
Wykres 23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 24	Struktura gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	22

Wykres 25	Struktura powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	23
Wykres 26	Struktura pogłowia zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas wielkości ekonomicznej.....	23
Wykres 27	Struktura osób pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas wielkości ekonomicznej.....	24
Wykres 28	Struktura standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej	25
Wykres 29	Struktura wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	25
Wykres 30	Nakłady pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas wielkości ekonomicznej	26
Wykres 31	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	26
Wykres 32	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	27
Wykres 33	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	27
Wykres 34	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	28
Wykres 35	Wskaźnik względnej wysokości kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	28
Wykres 36	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	29
Wykres 37	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej	30
Wykres 38	Relacja amortyzacji do wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	30
Wykres 39	Relacja kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	31
Wykres 40	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	31
Wykres 41	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	32
Wykres 42	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 43	Przepływ pieniężny (1) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 44	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 45	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	34
Wykres 46	Struktura gospodarstw rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	35
Wykres 47	Struktura powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	36
Wykres 48	Struktura pogłowia zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas powierzchni użytków rolnych.....	36
Wykres 49	Struktura osób pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas powierzchni użytków rolnych	37
Wykres 50	Struktura standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych.....	37
Wykres 51	Struktura wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych	38
Wykres 52	Nakłady pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas powierzchni użytków rolnych.....	38
Wykres 53	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	39
Wykres 54	Struktura produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych.....	39
Wykres 55	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych	40
Wykres 56	Struktura kosztów ogółem według klas powierzchni użytków rolnych	41
Wykres 57	Wskaźnik względnej wysokości kosztów według klas powierzchni użytków rolnych.....	41
Wykres 58	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych.....	42

Wykres 59	Struktura kosztów bezpośrednich według klas powierzchni użytków rolnych	43
Wykres 60	Relacja amortyzacji do wartości dodanej brutto według klas powierzchni użytków rolnych.....	43
Wykres 61	Relacja kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych.....	44
Wykres 62	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych	44
Wykres 63	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych.....	45
Wykres 64	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas powierzchni użytków rolnych	45
Wykres 65	Przepływ pieniężny (1) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas powierzchni użytków rolnych.....	46
Wykres 66	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych	46
Wykres 67	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	47

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
c.u.	- jednostka monetarna (ang. currency unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa (ang. Directorate-General Agriculture).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości Krajów Członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Urząd Statystyczny Unii Europejskiej.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- standardowa nadwyżka bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).

1. Analiza wyników standardowych gospodarstw ekologicznych

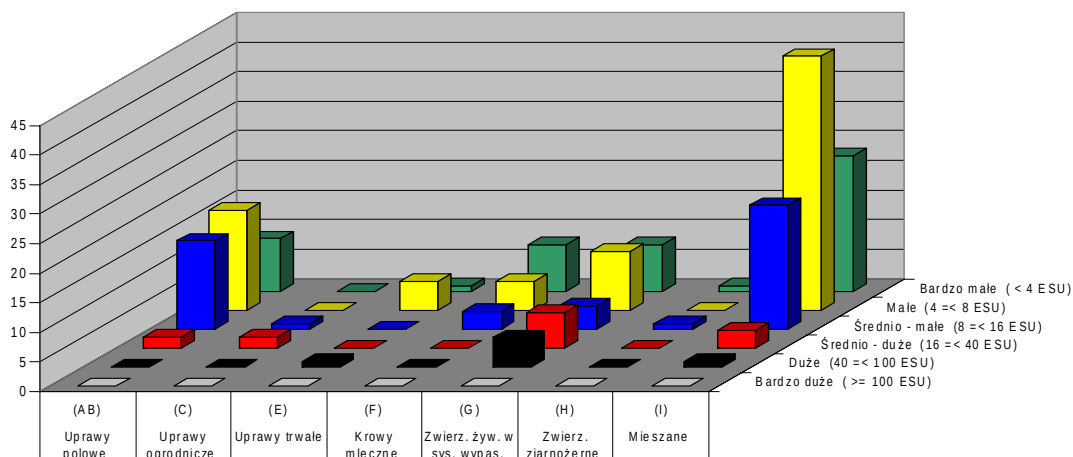
1.1. Uwagi wstępne

Opracowanie zawiera analizę graficzną wraz z prostym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów, opisujących wyniki uzyskane przez ekologiczne indywidualne gospodarstwa rolne, posiadające certyfikat zgodności z zasadami produkcji ekologicznej. Prowadziły one w 2007 roku rachunkowość w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN). Pozyskane wyniki pochodzą z gospodarstw rolnych, których wielkość ekonomiczna ustalona na podstawie danych rachunkowych i parametrów SGM „2002” wynosiła co najmniej 2 ESU. Gospodarstwa dla potrzeb analizy zostały pogrupowane według trzech kryteriów, a mianowicie: typu rolniczego (TF8), wielkości ekonomicznej (ES6), wielkości obszarowej (UAA6). Należy w tym miejscu wyjaśnić, że wyniki z gospodarstw ekologicznych nie są reprezentatywnymi dla gospodarstw ekologicznych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN. Kryterium grupowania gospodarstw według zasobów ziemi zostało zastosowane w celu zaspokojenia zapotrzebowania odbiorców przyzwyczajonych do tych zasad grupowania. W tym przypadku wyniki dla grup obszarowych ilustrują zmienność wyników w różnych klasach obszarowych gospodarstw rolnych, ale także nie są reprezentatywne.

1.2. Analiza rozkładów gospodarstw ekologicznych próbie

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw według dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych. Rozkłady zostały zaprezentowane na Wykresie 1.

Wykres 1 **Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w próbie Polskiego FADN**

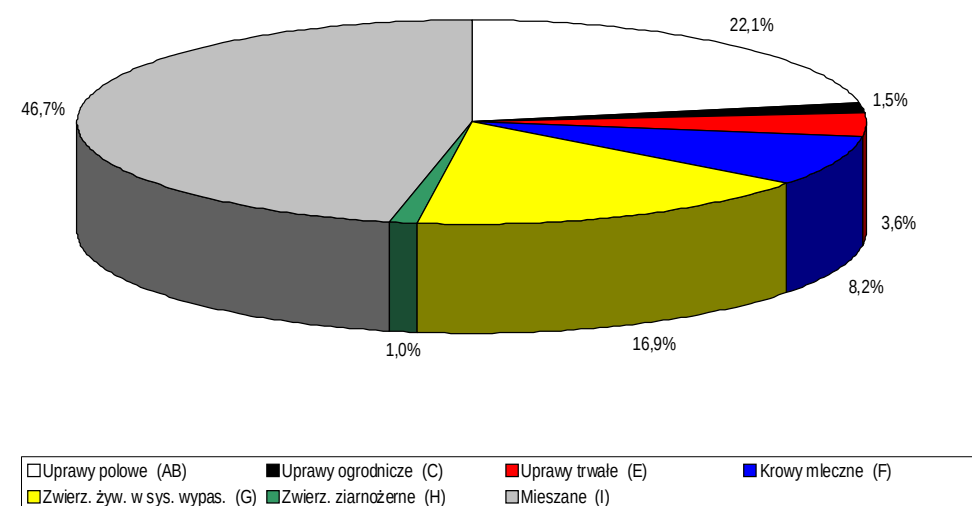
Zdecydowana większość gospodarstw ekologicznych w próbie Polskiego FADN (patrz: Wykres 1) lokuje się pod względem siły ekonomicznej w klasie poniżej 16 ESU. Wśród nich dominują gospodarstwa o mieszanej działalności oraz specjalizujące się w uprawach polowych. W produkcji zwierzęcej dominuje typ zwierzęta żywione w systemie wypasowym, którego liczebność znacznie wzrosła w próbie Polskiego FADN w porównaniu z rokiem 2006. Tylko po kilka gospodarstw występuje w typach gospodarstw zajmujących się chowem trzody chlewnej i drobiu (zwierzęta ziarnożerne) oraz ogrodnictwem.

1.3. Analiza wyników standardowych według typów rolniczych

W zbiorze 195 gospodarstw ekologicznych pogrupowanych według typów rolniczych najbardziej liczny był typ z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (46,7% zbioru). W następnej kolejności znajdowały się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (22,1%), w chowie zwierząt żywionych w systemie wypasowym bez krów mlecznych (16,9%) oraz gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych (8,2%).

Pozostałe trzy typy gospodarstw (uprawy ogrodnicze, uprawy trwałe i zwierzęta ziarnożerne) tworzyły łącznie 6,1% analizowanego zbioru i liczba gospodarstw w tych typach nie przekroczyła progu 15 obiektów.

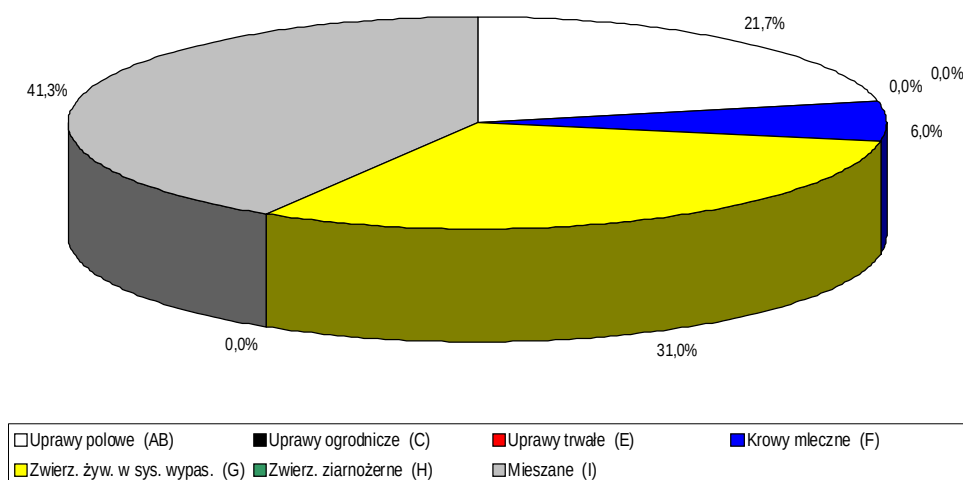
Wykres 2 Struktura liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych

W związku z obowiązującymi zasadami upowszechniania danych FADN dla grupy co najmniej 15 gospodarstw na wykresach są prezentowane tylko wyniki dla czterech typów produkcji. Zatem przedstawiona struktura dla poszczególnych zmiennych (np. użytków rolnych, pogłowia zwierząt) na wykresach kołowych oznacza, że 100% całości stanowią wspomniane cztery typy z liczbą gospodarstw większą od 15. Pozostałe typy produkcji są całkowicie pominięte, podobnie jak na wykresach słupkowych, gdzie dodatkowo prezentowane są dane średnie dla całego zbioru gospodarstw ekologicznych.

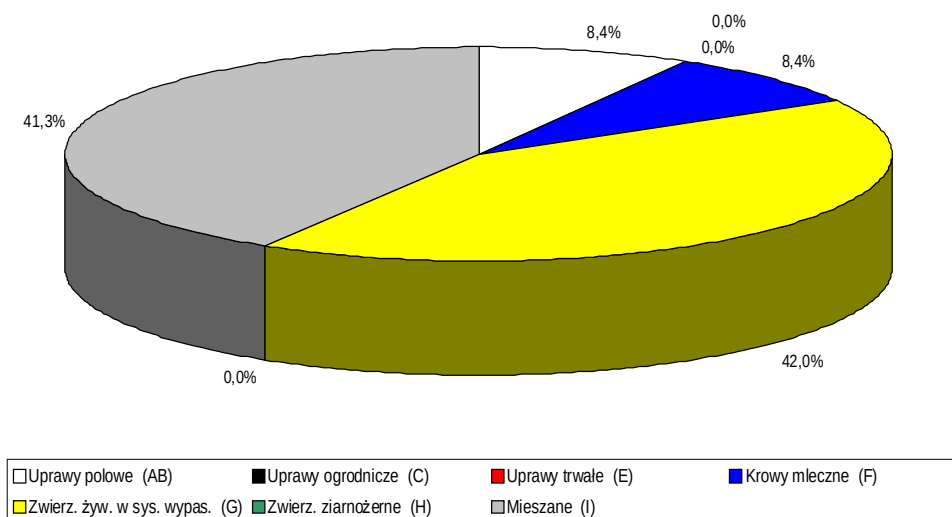
Wykres 3 ukazuje zatem strukturę użytków rolnych (UR) zbioru złożonego z czterech typów produkcji. Największy obszar użytków rolnych był w posiadaniu typu z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą i stanowił 41,3% łącznej powierzchni użytków. Drugą pozycję zajmował typ zwierzęta żywione w systemie wypasowym – 31%, a następnie typ uprawy polowe – 21,7% UR. Tylko 6% użytków rolnych przypadało na typ krowy mleczne, ale ma to związek z małą liczbą gospodarstw w tym typie w porównaniu z liczbą gospodarstw pozostałych trzech typów.

Wykres 3 Struktura powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

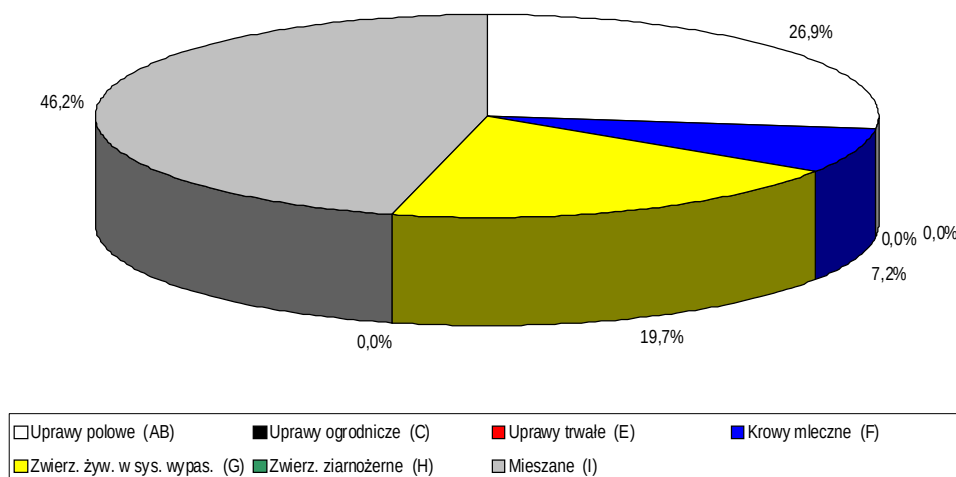
Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU), zobrazowany przez Wykres 4, wskazuje, iż pogłowie zwierząt skoncentrowane było w dwóch typach produkcji. Producenci specjalizujący się w mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz w typie zwierzęta żywione w systemie wypasowym posiadali odpowiednio 41,3% i 42% zwierząt. W gospodarstwach z typem uprawy polowe i krowy mleczne skoncentrowało się po 8,4% zwierząt.

Wykres 4 Struktura pogłowia zwierząt (w przeliczeniu na LU) według typów rolniczych

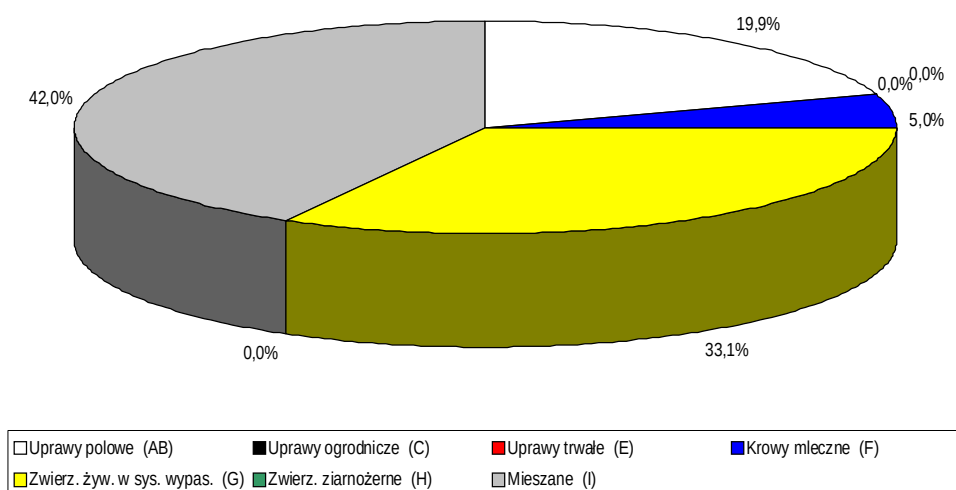
Największe zasoby pracy tkwiły w typie z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą – znajdowało się tu aż 46,2% osób pełnozatrudnionych. Gospodarstwa z typem uprawy polowe absorbowały 26,9% zasobów pracy ogółem, a 19,7% było udziałem typu zwierzęta żywione w systemie wypasowym (patrz: Wykres 5).

Wykres 5 **Struktura osób pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według typów rolniczych**

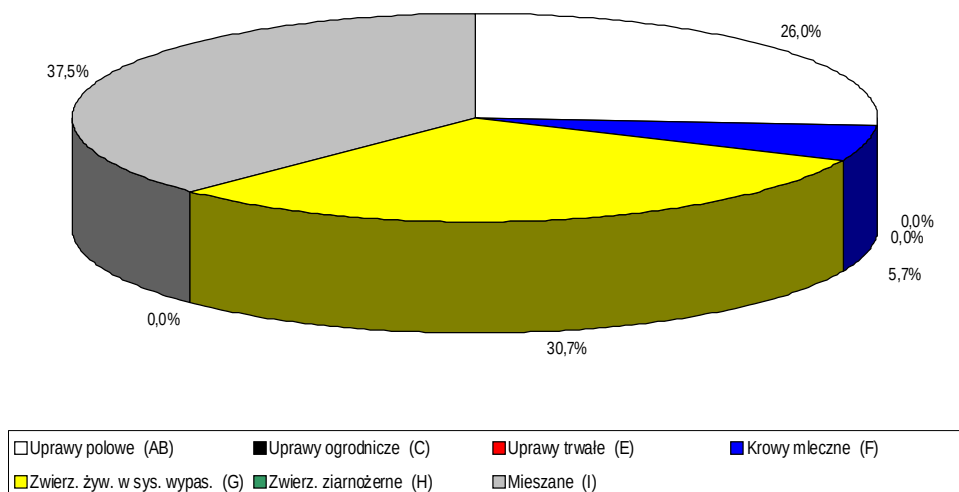
W tworzeniu standardowej nadwyżki bezpośredniej przeważały gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (42%), ale zdecydowała o tym ich duża liczebność w typie (91 gospodarstw). Natomiast drugie miejsce z udziałem 33,1% wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej zajął typ zwierzęta żywione systemem wypasowym, liczącym 33 gospodarstwa. Tylko 5% wartości nadwyżki było udziałem gospodarstw specjalizujących się w chowie krów mlecznych, a 19,9% typu uprawy polowe (patrz: Wykres 6).

Wykres 6 **Struktura standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych**

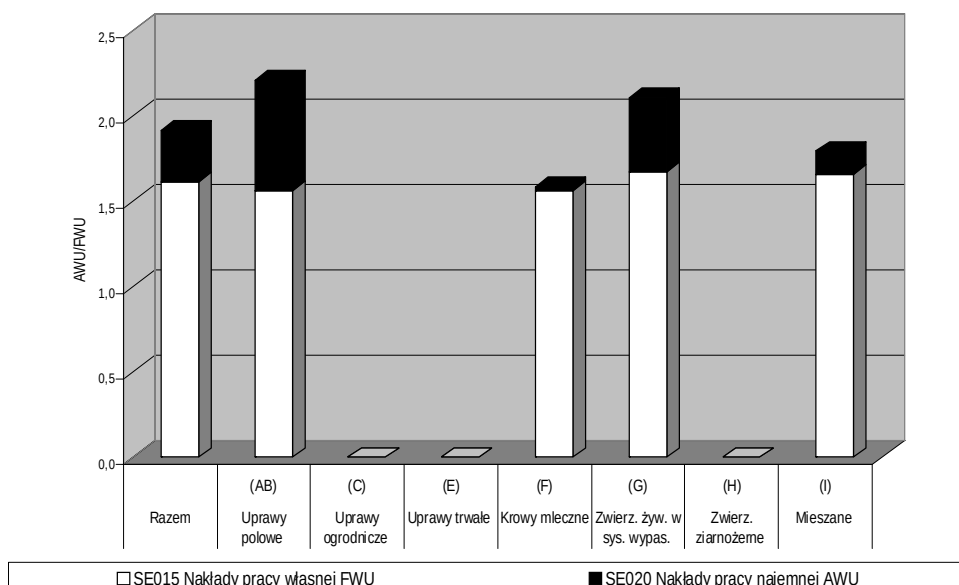
Rozkład wartości dodanej netto kształtował się podobnie jak rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej. Największy (37,5%) udział w wytworzeniu wartości dodanej netto miały gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (patrz: Wykres 7).

Wykres 7 **Struktura wartości dodanej netto według typów rolniczych**

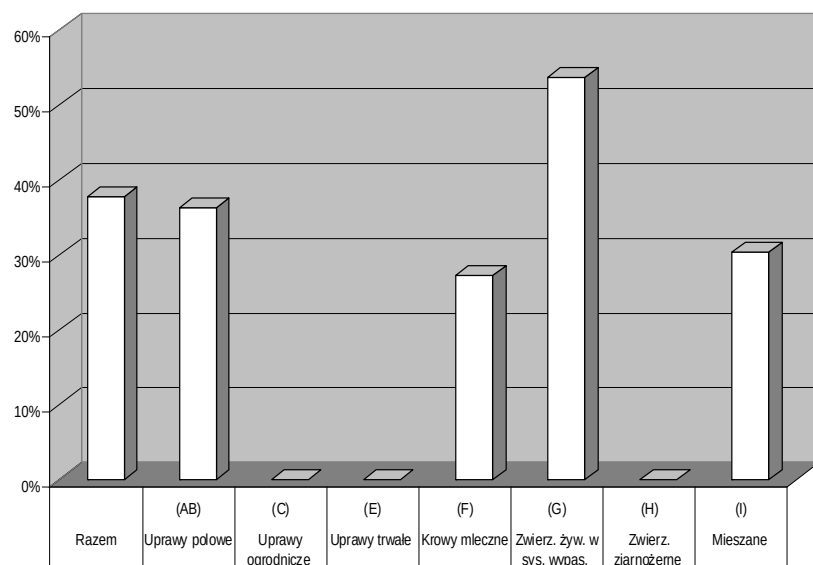
Wśród trzech typów produkcji największe nakłady pracy ponoszone były w gospodarstwach ekologicznych specjalizujących się w uprawach polowych – ponad 2 AWU, przy czym praca własna to około 1,5 FWU – czyli jednostki przeliczeniowej pracy członków rodziny (patrz: Wykres 8). Największy udział pracy obcej w tym typie wynikał z konieczności realizacji prac sezonowych. Udział pracy własnej w pozostałych typach produkcji nie odbiegał zbytnio od wyniku w uprawach polowych.

Wykres 8 **Nakłady pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według typów rolniczych**

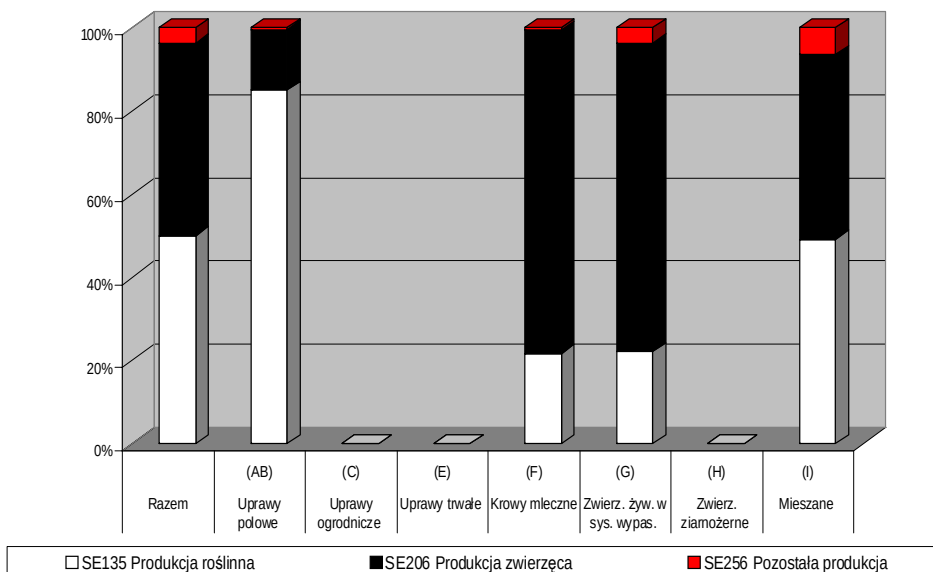
W analizowanych gospodarstwach ekologicznych rośnie znaczenie ziemi dodzierżawionej, zwiększającej powierzchnię użytków rolnych. Najwięcej ziemi (ponad 50%) dodzierżawiały gospodarstwa ekologiczne specjalizujące się w typie zwierzęta żywione w systemie wypasowym, których podstawą chowu jest karmienie paszami objętościowymi. Najmniej ziemi – około 30% – dodzierżawiały gospodarstwa specjalizujące się w mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej. Zauważono jednak tendencję wzrostową w wydzierżawianiu użytków rolnych we wszystkich opisywanych typach produkcji w porównaniu z rokiem 2006 (patrz: Wykres 9).

Wykres 9 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych według typów rolniczych**

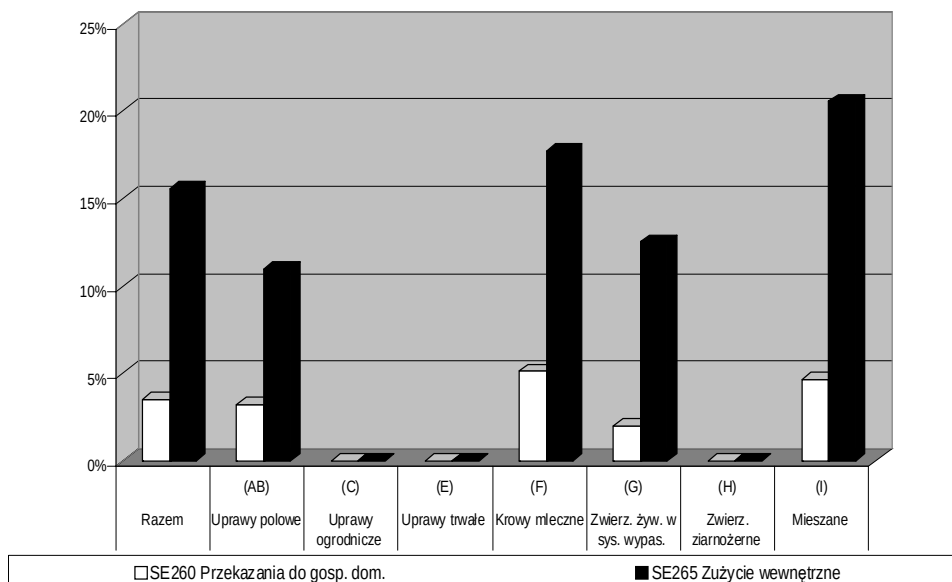
Gospodarstwa ekologiczne specjalizujące się w uprawach polowych uzyskiwały 85% wartości wytworzonej produkcji ogółem z produkcji roślin. Pozostałe 15% produkcji było prawie w całości udziałem produkcji zwierzęcej, gdyż produkcja pozostała nie stanowiła nawet 1%. W typie zwierzęta żywione systemem wypasowym i krowy mleczne z kolei relacje były odwrotne. Odpowiednio 74,2% i 77,7% stanowiła produkcja zwierzęca, a roślinna niespełna 20% wartości produkcji ogółem. W typie mieszanym produkcja zwierzęca nieco przewyższała swym udziałem roślinną, ale tylko w tym typie zaznaczył się bardziej znacząco udział produkcji pozostałej 6,5% (patrz: Wykres 10).

Wykres 10 **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**

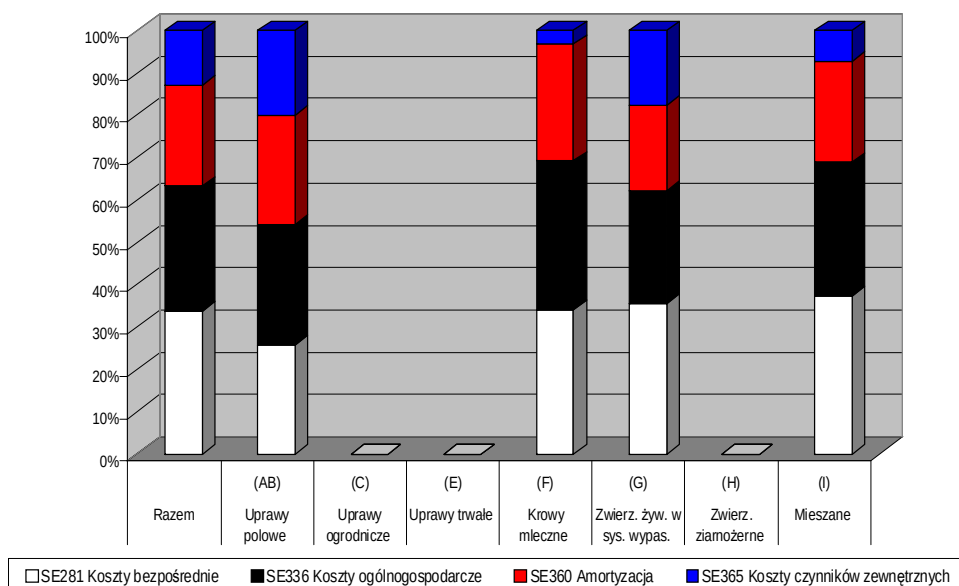
Zużycie wewnętrzne było najmniejsze w gospodarstwach z uprawami polowymi (około 10%). Natomiast w gospodarstwach, w których występują zwierzęta (typy F, G oraz I) było wyższe i sięgało nawet 20% w typie mieszanym. Wynika to z faktu karmienia zwierząt własnymi paszami w systemie ekologicznym. Udział przekazania do gospodarstwa domowego w wartości produkcji ogółem był najwyższy w gospodarstwach specjalizujących się w krowach mlecznych i produkcji mieszanej – stanowił blisko 5% (patrz: Wykres 11).

Wykres 11 **Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

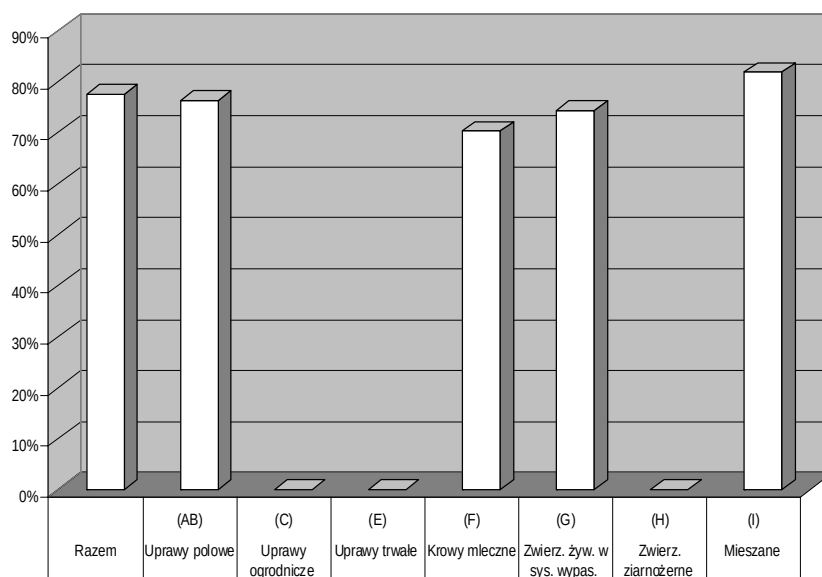

We wszystkich omawianych typach gospodarstw ekologicznych obserwujemy ponad 70% udział kosztów ogółem w wartości produkcji ogółem, przy czym w typie mieszanym były one wyjątkowo wysokie i wynosiły prawie 82%. Typ uprawy polowe wyróżnia się najniższymi kosztami bezpośrednimi (około 20%) w strukturze kosztów ogółem. W gospodarstwach pozostałych typów udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem wahał się w granicach 34 - 37%. W gospodarstwach specjalizujących się w żywieniu zwierząt systemem wypasowym był najniższy udział kosztów ogólnogospodarczych i amortyzacji, ale jednocześnie uwagę zwraca najwyższy w tym typie obok upraw polowych koszt czynników zewnętrznych. Był on kształtowany wskutek ponoszenia wyższych niż w innych typach produkcji kosztów wynagrodzeń za pracę donajętą oraz za dzierżawę ziemi, zwłaszcza w przypadku typu G (patrz: Wykres 12 i Wykres 13).

Wykres 12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

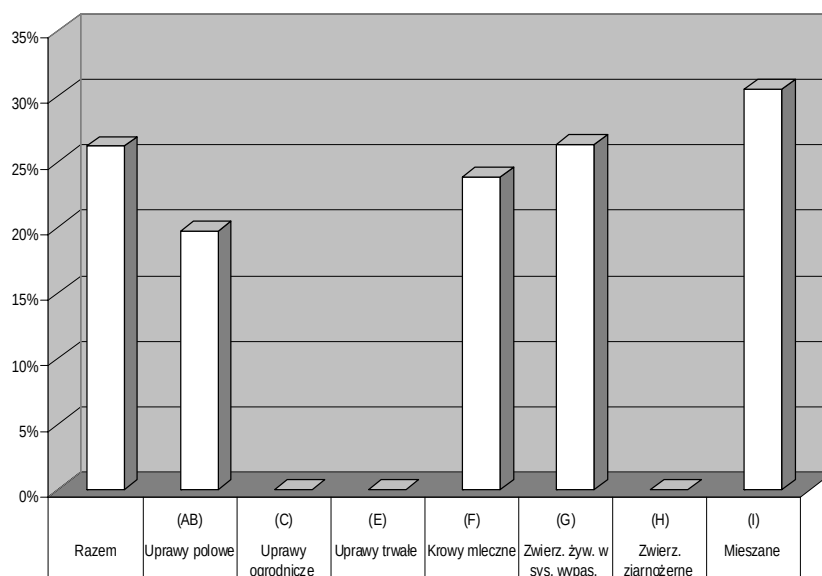
Wykres 13 Wskaźnik względnej wysokości kosztów według typów rolniczych

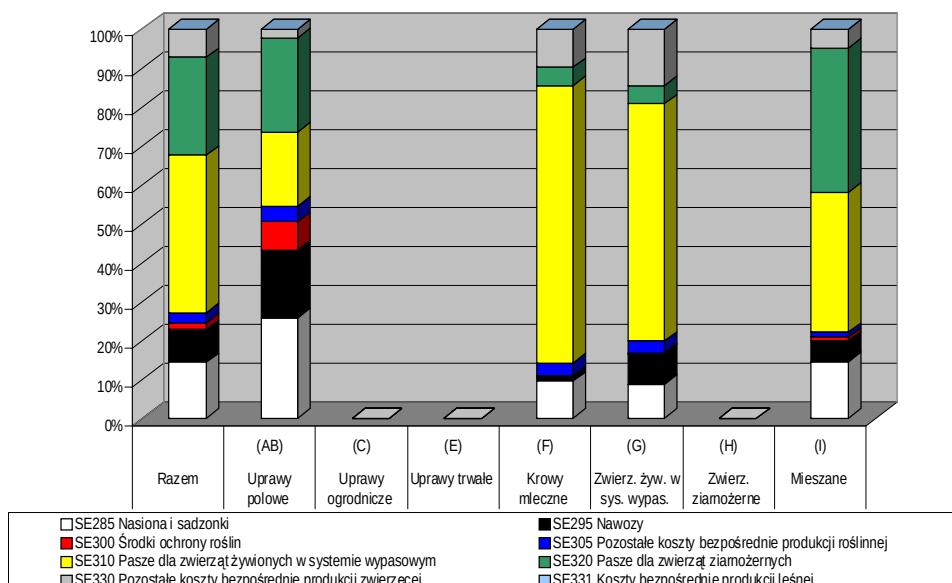
Koszty bezpośrednie w gospodarstwach ekologicznych poszczególnych typów wahały się od 19,7% w typie uprawy polowe do 30,5% w typie mieszanym w wartości produkcji ogółem.

Struktura kosztów bezpośrednich jest zróżnicowana w poszczególnych typach ze względu na specyfikę produkcji. Największym udziałem w kosztach bezpośrednich w gospodarstwach z uprawami polowymi charakteryzował się materiał siewny (26%), ale podobny odsetek dotyczył pasz dla zwierząt ziarnożernych. W typie krowy mleczne i zwierzęta żywione systemem wypasowym dominującym kosztem były pasze (71% i 61%). Zwraca uwagę bardzo niski udział kosztów podstawowych środków plonotwórczych. W uprawach polowych nawozy stanowiły około 17% wartości kosztów, najwięcej spośród wszystkich typów gospodarstw. Charakterystyczny dla gospodarstw ekologicznych jest brak kosztów środków ochrony roślin w strukturze kosztów, poza wyjątkowo skromnym ich udziałem w typie AB (patrz: Wykres 14 i Wykres 15).

Wykres 14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

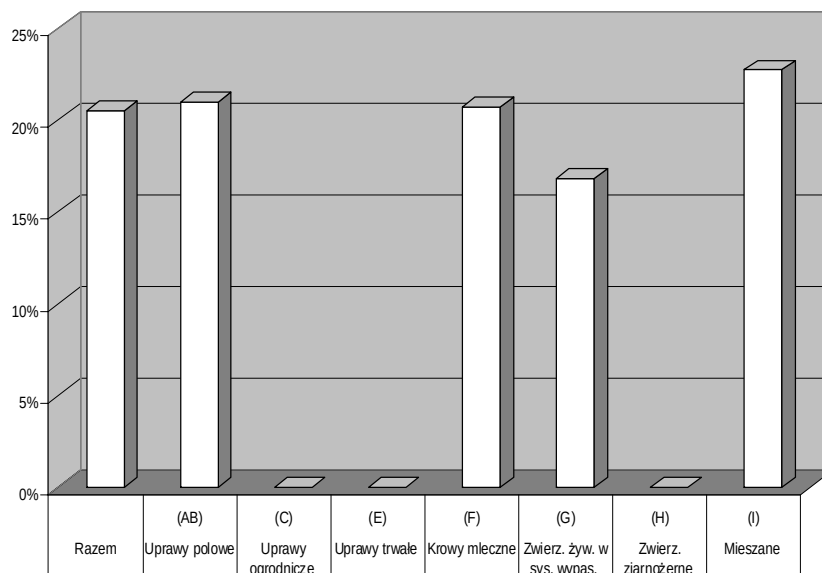

Wykres 15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

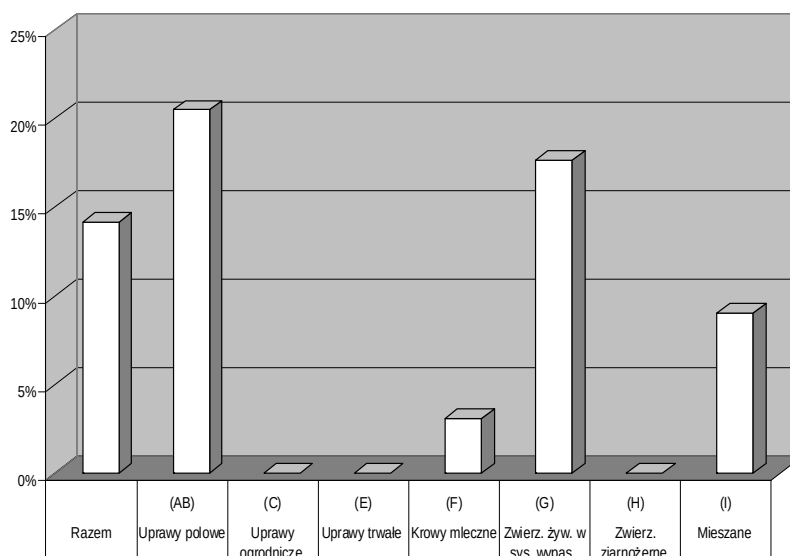
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto kształtował się na najniższym poziomie w typie specjalizującym się w żywieniu zwierząt systemem wypasowym (17%). W pozostałych typach produkcji był zbliżony i wahał się w przedziale 21% do 23% (patrz: Wykres 16).

Wykres 16 Relacja amortyzacji do wartości dodanej brutto według typów rolniczych

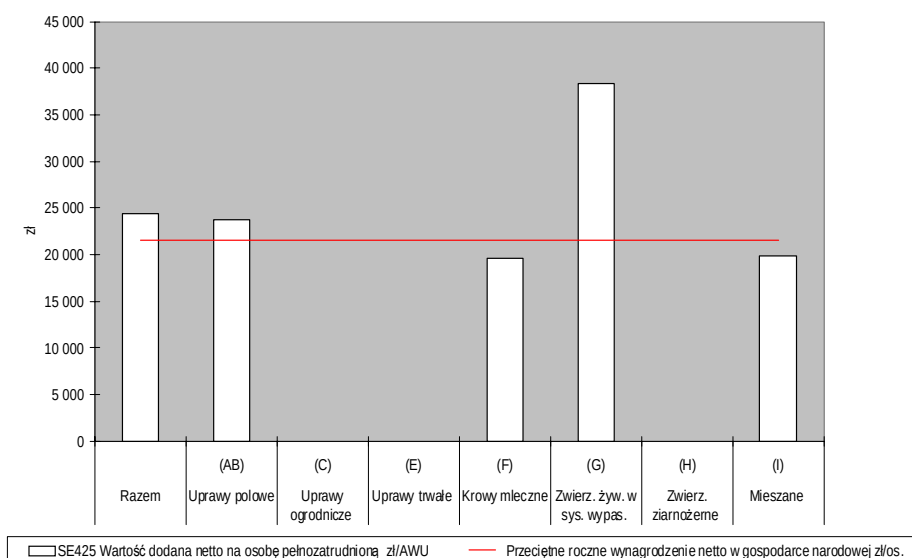
Należy zwrócić uwagę na fakt, że najwyższy udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto mają gospodarstwa ekologiczne specjalizujące się w uprawach polowych (około 20%) oraz w chowie zwierząt systemem wypasowym (około 18%). Wynika to z ponoszenia największych obciążeń w związku z najmem siły roboczej i dzierżawą ziemi. W gospodarstwach mlecznych udział obcych czynników wytwórczych był najniższy (patrz: Wykres 17).

Wykres 17 Relacja kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto według typów rolniczych

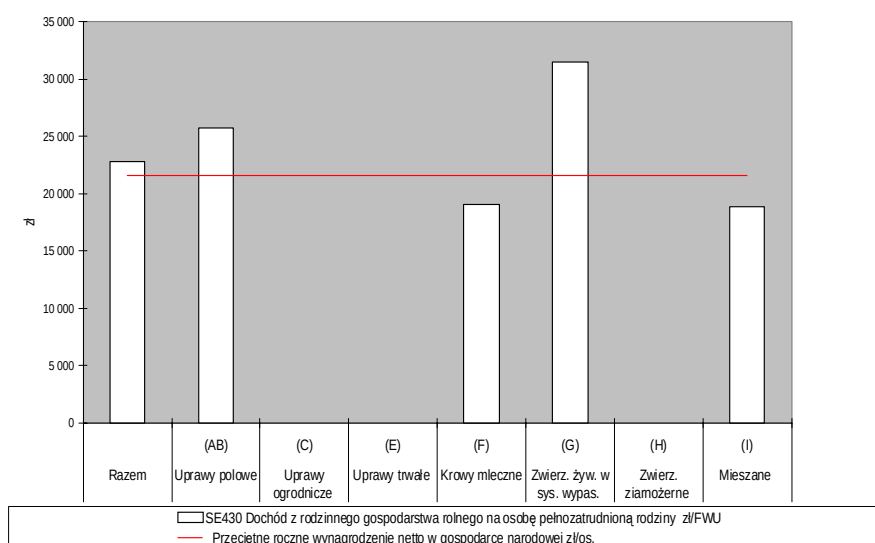
Wykres 18 przedstawia wartość dodaną netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną ogółem w gospodarstwach ekologicznych. W przypadku typów o specjalizacji krowy mleczne i produkcja mieszana wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną ukształtowała się poniżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, czyli poniżej kwoty 21 570 zł. Tylko w gospodarstwach z chowem zwierząt w systemie wypasowym wartość ta osiągnęła poziom znacznie przewyższający tę kwotę i wynosiła około 38 tys. zł na osobę pełnozatrudnioną. Powyżej progu wyznaczonego w gospodarce narodowej znalazły się też gospodarstwa z uprawami polowymi.

Wykres 18 **Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych**

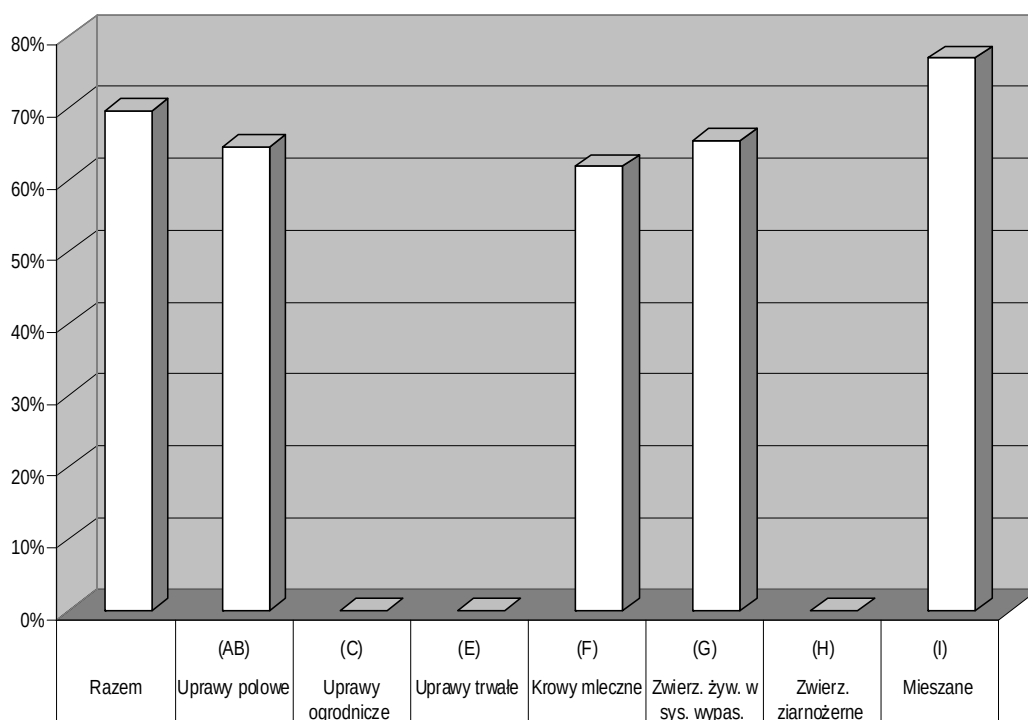
Wykres 19 wskazuje, że dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą był również najwyższy w gospodarstwach z chowem zwierząt w systemie wypasowym (31 446 zł). Powyżej progu ustalonego w gospodarce narodowej ukształtował się także dochód w gospodarstwach z produkcją polową (25 676 zł). Natomiast w gospodarstwach z systemem mieszanej produkcji i krów mlecznych dochód na osobę w rodzinie rolnika był poniżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej.

Wykres 19 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

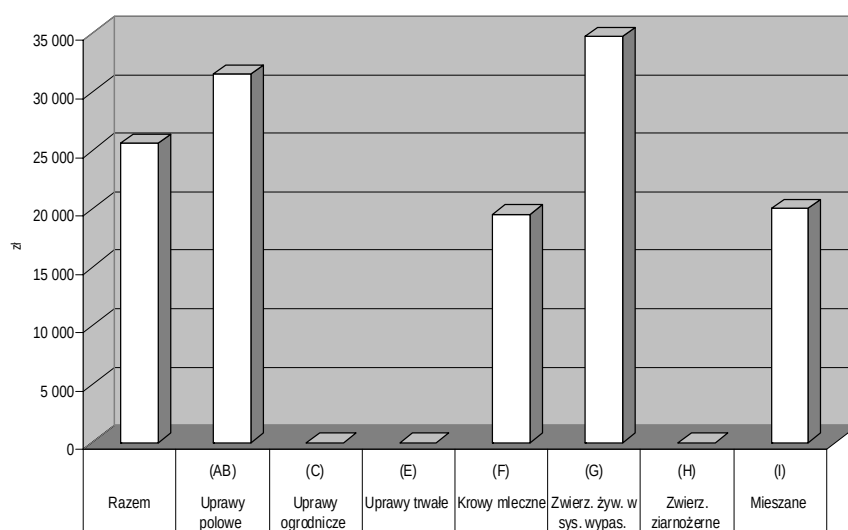
Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego oscylował w granicach 60% w trzech typach produkcji: AB, F i G. Natomiast w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą dopłaty tworzyły aż około 75% wartości tegoż dochodu. Głównymi składnikami tych dopłat były dopłaty rolnośrodowiskowe oraz jednolita płatność obszarowa. Wartość dopłat ukształtowała się na najwyższym poziomie w typie zwierzęta żywione systemem wypasowym, co wynika w największym stopniu z około dwukrotnie większego obszaru użytków rolnych niż w pozostałych typach (patrz: Wykres 20).

Wykres 20 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych**

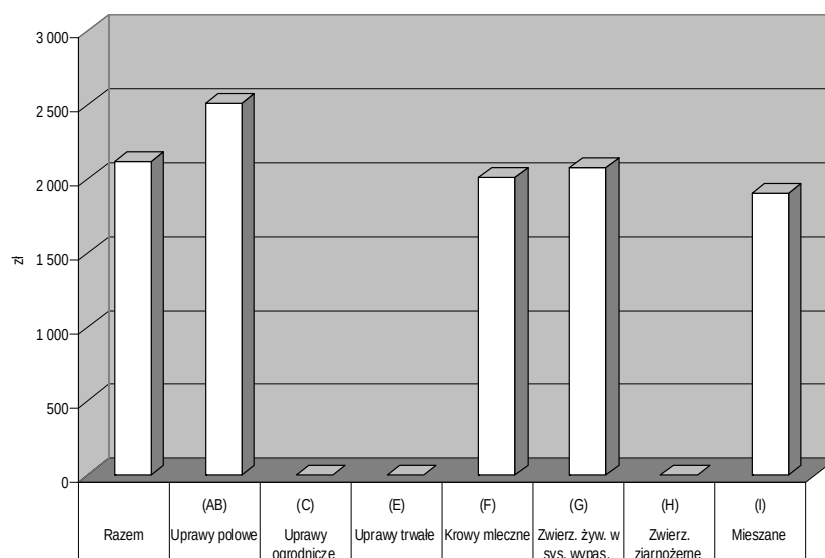
Wykres 21 wskazuje, że dochód pieniężny brutto na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w typie G był najwyższy i wynosił prawie 35 tys. zł, drugą pozycję zajmowały gospodarstwa z uprawami polowymi. Specjalizując się w chowie krów mlecznych i produkcji mieszanej rolnicy osiągnęli najniższe dochody brutto na osobę pełnozatrudnioną – poniżej 20 tys. zł.

Wykres 21 **Przepływ pieniężny (1) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według typów rolniczych**

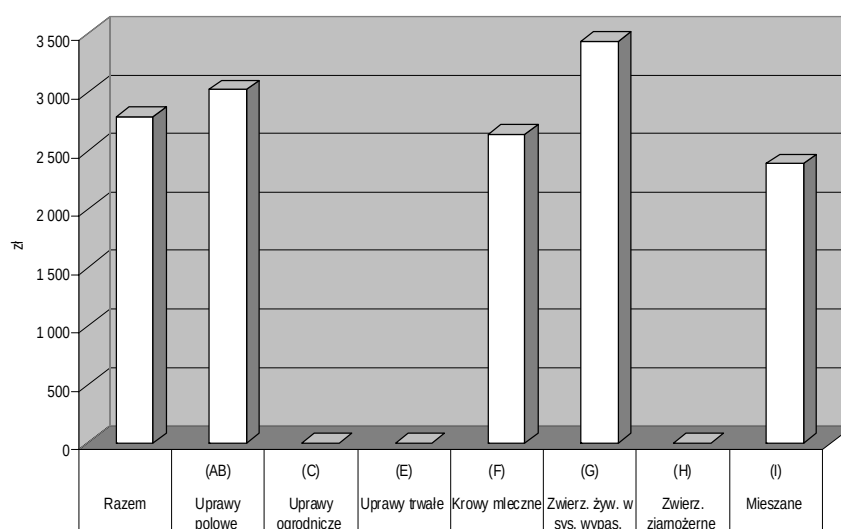

Analizując Wykres 22 i Wykres 23 obserwujemy, że wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych była najwyższa w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych (niespełna 2 500 zł), ale dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na powierzchnię użytków rolnych własnych podobnie jak w roku 2006 był najwyższy w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt żywionych systemem wypasowym. Wynika to z faktu, iż gospodarstwa z typem produkcji G osiągnęły znacznie wyższe dochody z gospodarstwa rodzinnego niż w pozostałych typach, a powierzchnia użytków rolnych własnych stanowiła tylko 46,3% ogółu użytkowanej ziemi.

Wykres 22 **Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych**

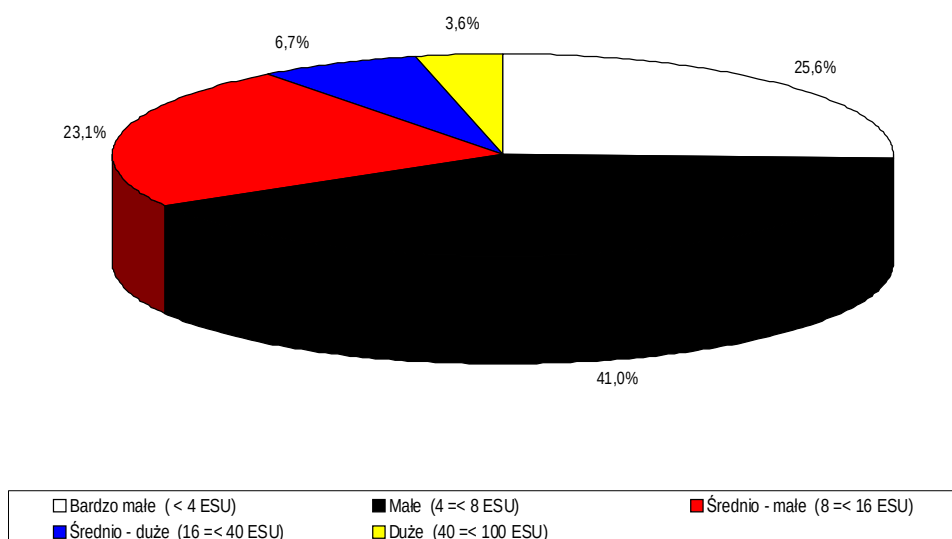
Wykres 23 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych**

1.4. Analiza wyników standardowych według klas wielkości ekonomicznej

W zbiorze gospodarstw ekologicznych podzielonym na klasy pod względem wielkości ekonomicznej aż 66,6% stanowiły gospodarstwa nie przekraczające rozmiarem 8 ESU. Najwięcej jednak było gospodarstw małych o wielkości od 4 do 8 ESU (41%). Występowały one w liczbie 80. Warto zauważyć, że tylko 3,6% stanowiły gospodarstwa duże, o wielkości ekonomicznej od 40 do 100 ESU, ale ich udział w próbie wzrósł w porównaniu z rokiem 2006, podobnie zresztą jak i gospodarstw średnio-dużych z udziałem 6,7% w 2007 roku. Nie było w próbie gospodarstw ekologicznych o wielkości powyżej 100 ESU (patrz: Wykres 24).

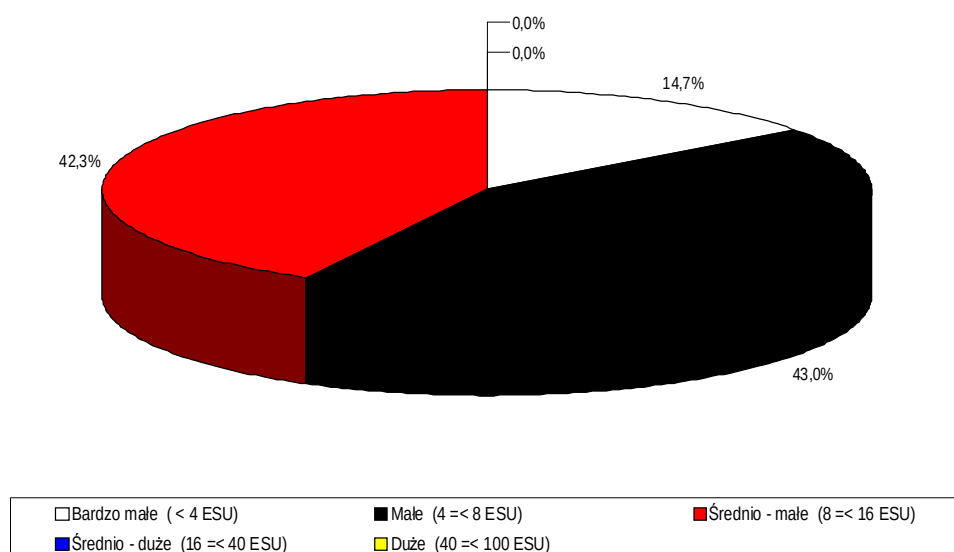
Wykres 24 Struktura gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Pod względem liczebnym gospodarstw z klasy wielkości ekonomicznej średnio - duże było 13, a z klasy duże 7. Dane dla tych grup nie są więc publikowane i w dalszej części analizy będą pominięte.

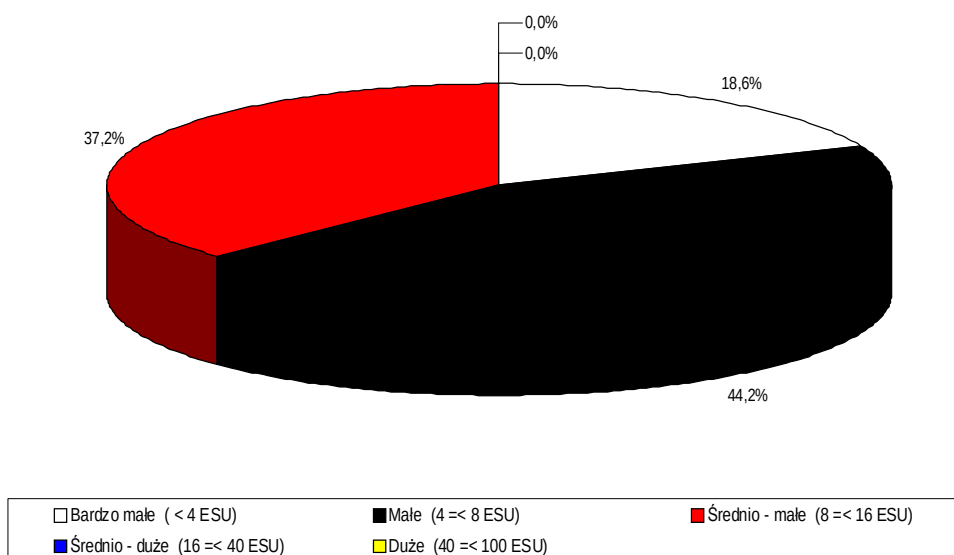
Analizując rozkład użytków rolnych w gospodarstwach obejmujących trzy grupy wielkości ekonomicznej widoczna jest równowaga między gospodarstwami małymi i średnio - małymi - w ich posiadaniu było odpowiednio 43% i 42,3% ziemi. Pozostałe niespełna 15% użytków rolnych było w dyspozycji gospodarstw o najmniejszej wielkości ekonomicznej czyli poniżej 4 ESU (patrz: Wykres 25).

Wykres 25 **Struktura powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

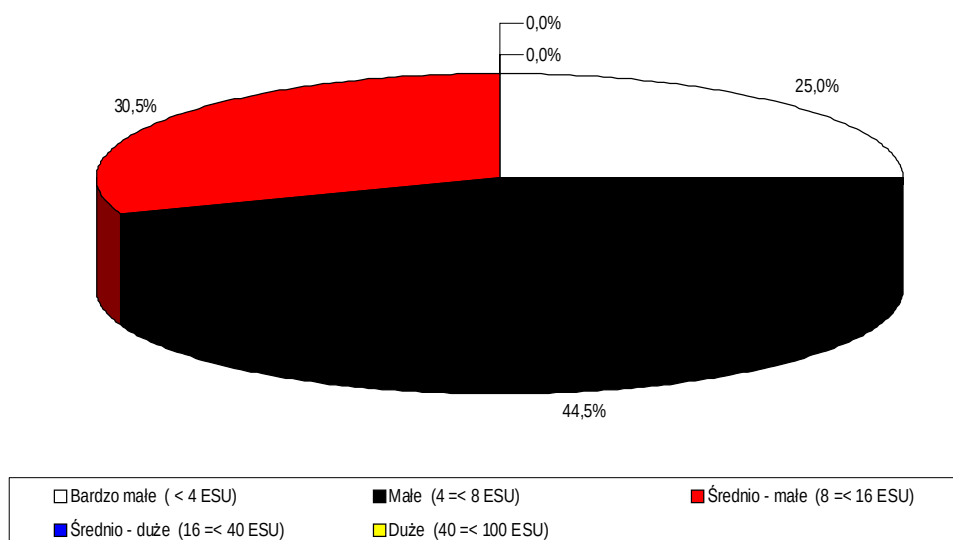
Rozkład pogłowia zwierząt wyrażonego w jednostkach przeliczeniowych zwierząt wskazuje, że ich koncentracja wystąpiła w grupie gospodarstw małych (44,2%), a na drugim miejscu są gospodarstwa średnio-małe z odsetkiem 37,2% zwierząt. W gospodarstwach najstarszych pod względem siły ekonomicznej (bardzo małych) skumulowało się najmniej zwierząt (patrz: Wykres 26).

Wykres 26 **Struktura pogłowia zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas wielkości ekonomicznej**

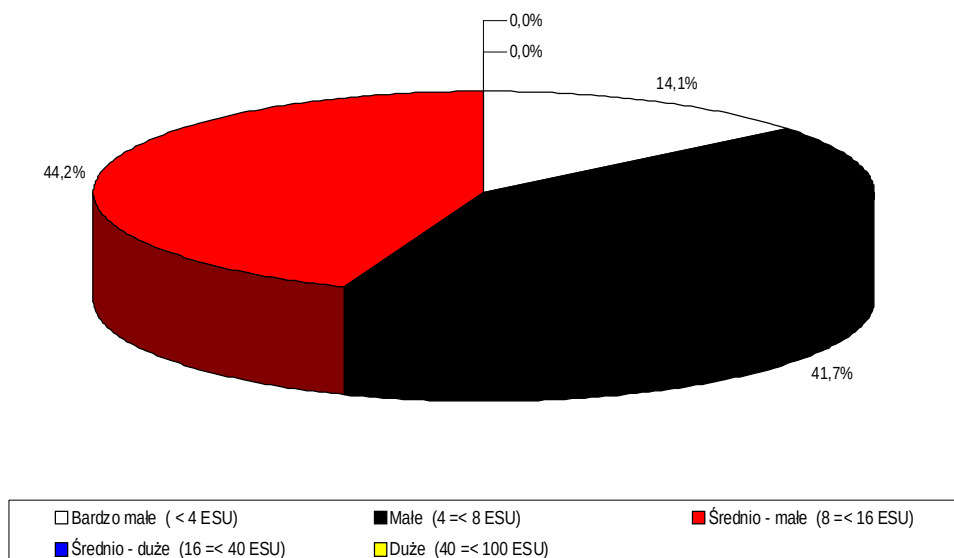
W przypadku rozkładu nakładów pracy określonych w AWU wiodącą rolę w 2007 roku odgrywały gospodarstwa małe (od 4 do 8 ESU), które skupiały ponad 44% ogółu zasobów siły roboczej. Drugą grupą pod względem zasobności w nakłady pracy były gospodarstwa średnio - małe (30,5% AWU). Natomiast gospodarstwa bardzo małe, chociaż występowały w liczbie większej jak gospodarstwa średnio - małe, to posiadały zaledwie 25% zasobów siły roboczej (patrz: Wykres 27).

Wykres 27 **Struktura osób pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas wielkości ekonomicznej**

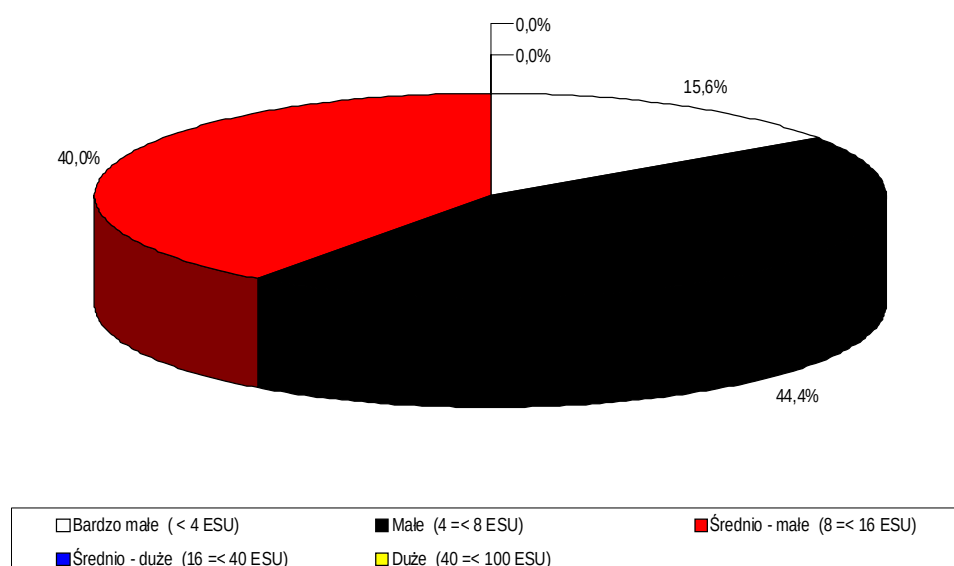
W 2007 roku wśród trzech analizowanych grup gospodarstw o zróżnicowanej sile ekonomicznej największy udział w tworzeniu standardowej nadwyżki bezpośredniej (SNB) miały gospodarstwa najsilniejsze tzn. w tym przypadku średnio-małe – wytworzyły 44,2% SNB. Nieco niższa wartość SNB (41,7%) była udziałem gospodarstw małych (4 - 8ESU). Znamienne jest, że w 2007 roku zmalało znaczenie gospodarstw najślabszych ekonomicznie (poniżej 4 ESU) w tworzeniu standardowej nadwyżki bezpośredniej do poziomu 14,1% (patrz: Wykres 28).

Wykres 28 **Struktura standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej**

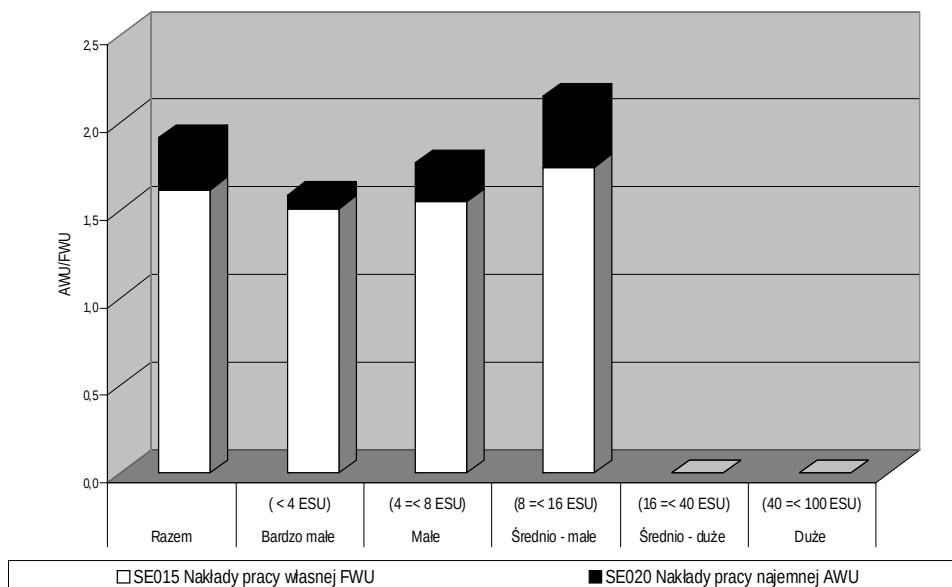
W tworzeniu wartości dodanej netto (WDN) dominowały z kolei odmiennie niż w przypadku standardowej nadwyżki bezpośredniej gospodarstwa małe o wielkości ekonomicznej 4 - 8 ESU (44,4%), a na drugiej pozycji były gospodarstwa średnio-małe - 40% (patrz: Wykres 29).

Wykres 29 **Struktura wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

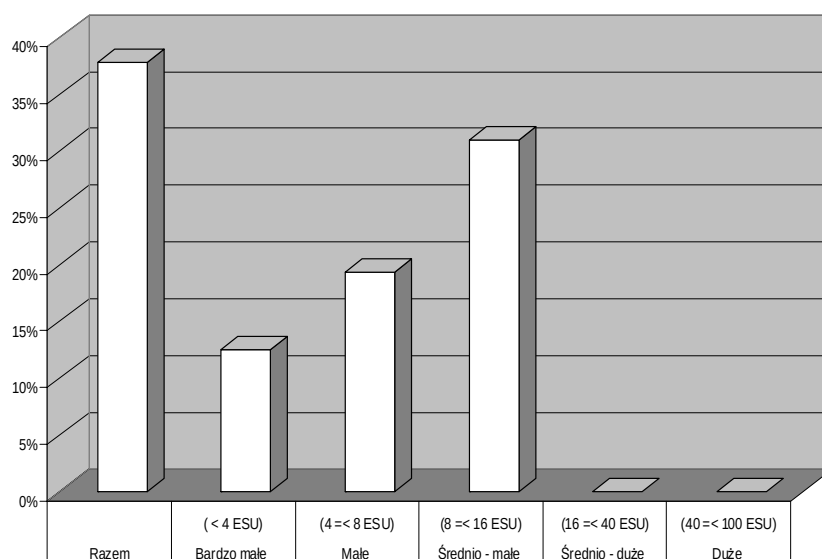
Poziom nakładów pracy wzrastał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Prawie wszystkie gospodarstwa ekologiczne opierały swą działalność na własnej sile roboczej. W gospodarstwach średnio - małych (od 8 do 16 ESU) wykorzystanie najemnej siły roboczej było największe i stanowiło blisko 19% łącznych zasobów pracy gospodarstwa (patrz: Wykres 30).

Wykres 30 Nakłady pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas wielkości ekonomicznej

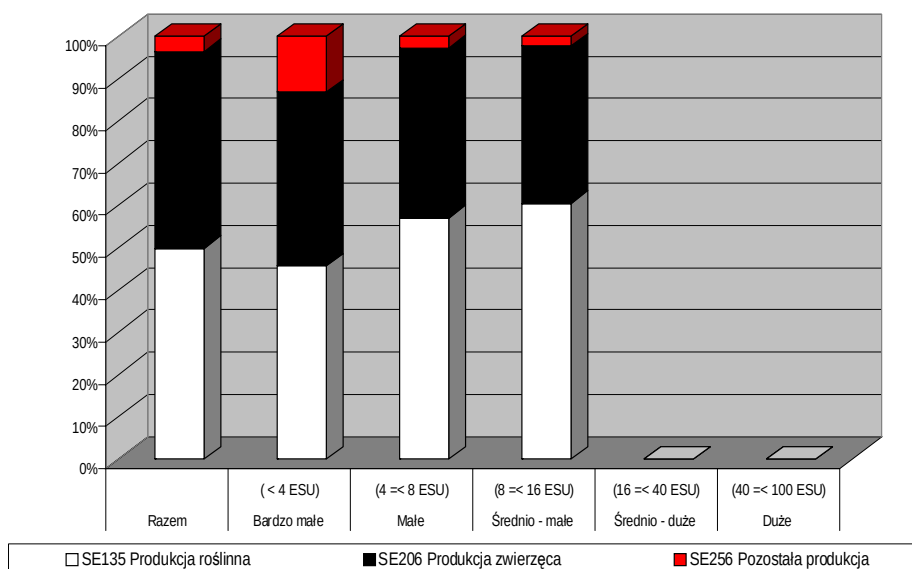
W strukturze własnościowej użytków rolnych w analizowanych grupach gospodarstw ekologicznych dominowały grunty własne. Zauważalna jest tendencja wzrostowa udziału ziemi dodzierżawionej przy wzroście wielkości ekonomicznej gospodarstw (Wykres 31) i zgodnie z tą tendencją najwięcej gruntów dzierżawiły gospodarstwa średnio - małe - 30,8%. Średnio na gospodarstwo dzierżawiono 37,6%, ale ta wielkość dotyczy całego zbioru 195 gospodarstw ekologicznych w 2007 roku.

Wykres 31 Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

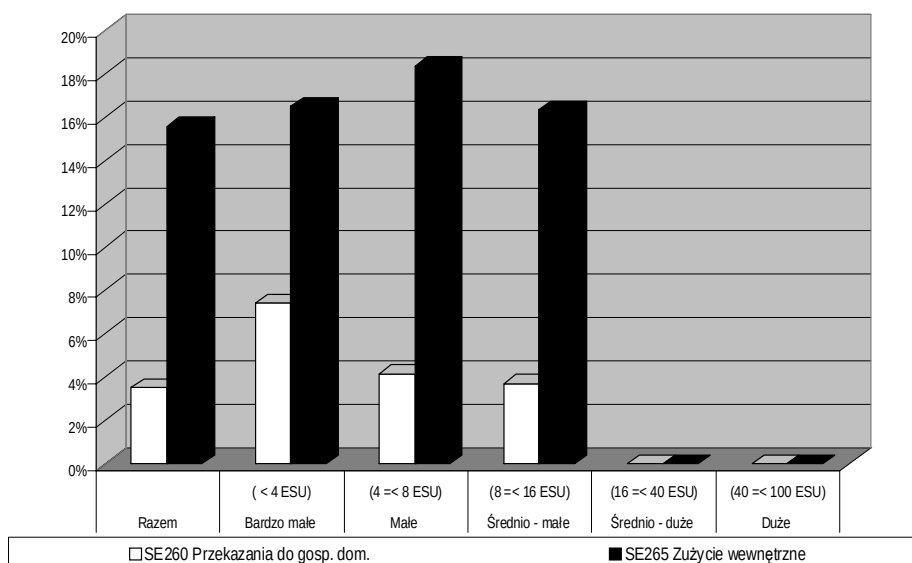
Udział poszczególnych działalności w strukturze produkcji jest zróżnicowany. Produkcja roślinna stanowiła od 45,7% w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) do 60,5% wartości produkcji ogółem w gospodarstwach średnio - małych (od 8 do 16 ESU), gdzie z kolei najmniejszy był udział produkcji zwierzęcej (37%). Produkcja pozostała dopełniała w 13% wartość produkcji ogółem w gospodarstwach bardzo małych, natomiast w pozostałych dwóch grupach stanowiła niewielki odsetek (patrz: Wykres 32).

Wykres 32 **Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

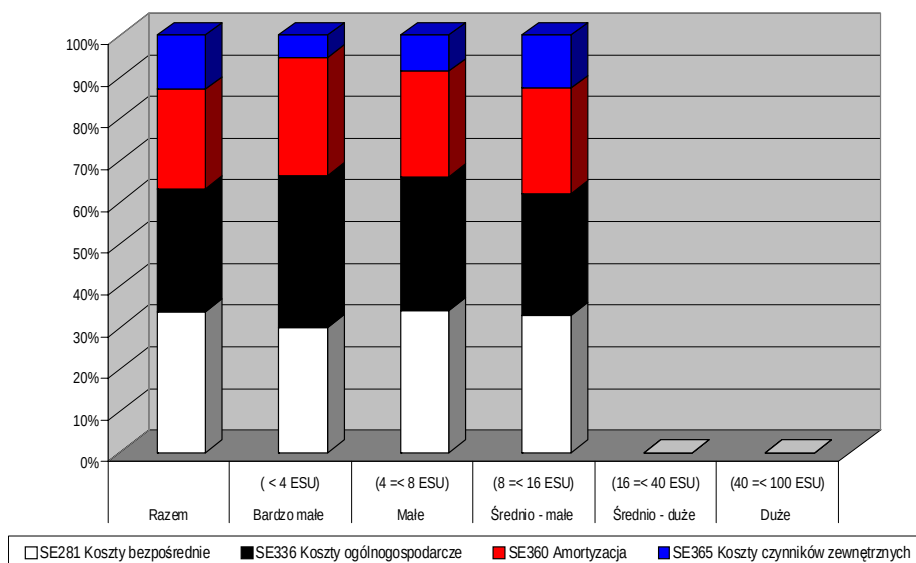
Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, wartość przekazanych produktów i usług do gospodarstwa domowego zajmuje w strukturze coraz mniejszą część. Natomiast udział zużycia wewnętrznego ukształtował się na najwyższym poziomie w grupie gospodarstw o wielkości ekonomicznej od 4 do 8 ESU i wynosił 18,3% wartości produkcji (patrz: Wykres 33).

Wykres 33 **Udział przekazanych do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

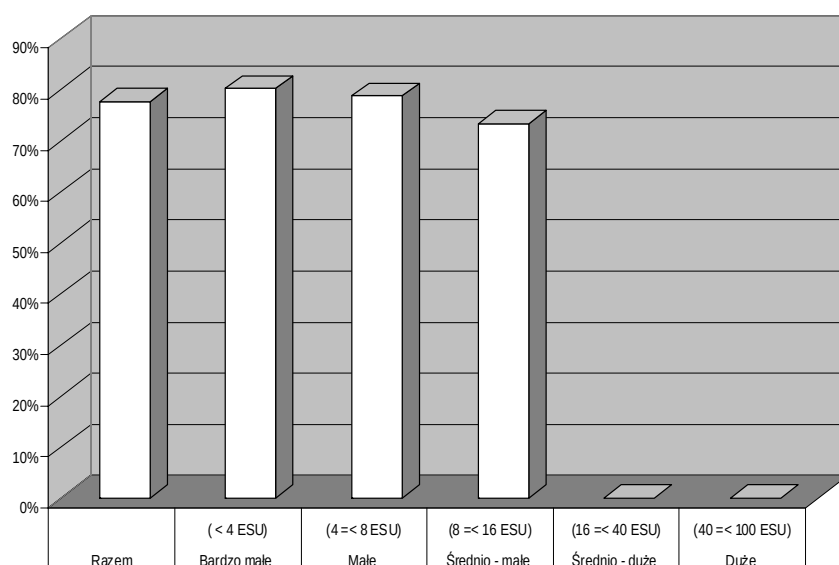
W strukturze kosztów ogółem koszty bezpośrednie rosną wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Jest to związane ze zmniejszającym się udziałem kosztów ogólnogospodarczych oraz amortyzacji w miarę wzrostu skali gospodarowania. Wysoki udział amortyzacji w gospodarstwach najniższych ekonomicznie może świadczyć o zbyt dużym uposażeniu małych gospodarstw w maszyny i urządzenia techniczne, być może niewykorzystanych i zmniejszających dochód tych gospodarstw. Ze wzrostem siły ekonomicznej opisywanych gospodarstw rosły koszty opłaty obcych czynników wytwórczych (patrz: Wykres 34).

Wykres 34 **Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

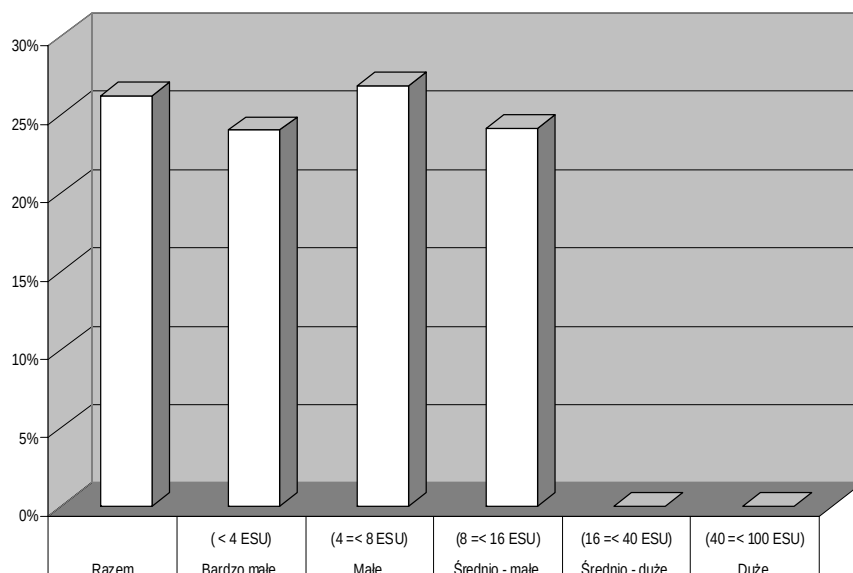
Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem gospodarstw ekologicznych wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa malał. Najwyższy w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) wynosił 80% (patrz: Wykres 35).

Wykres 35 **Wskaźnik względnej wysokości kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

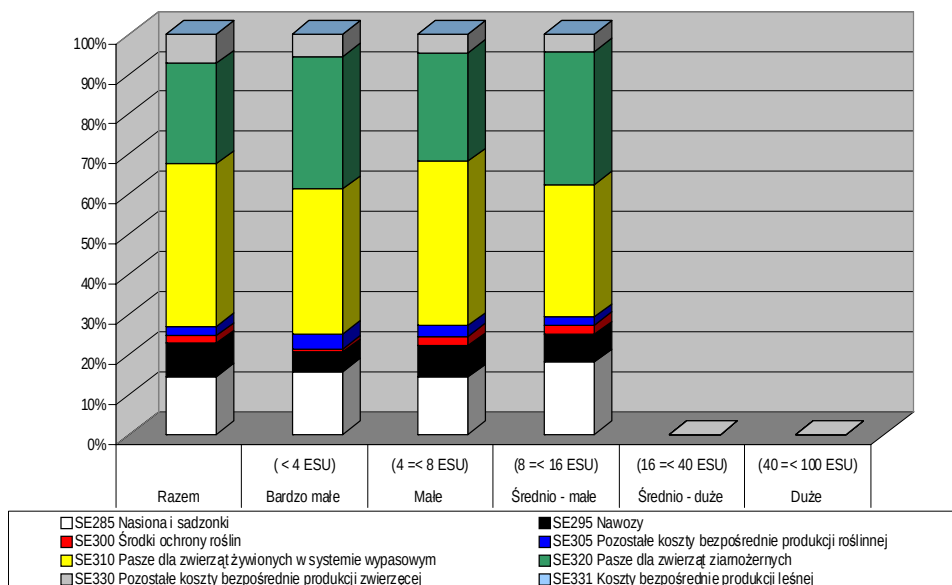
Koszty bezpośrednie w przypadku analizowanych gospodarstw ekologicznych wynosiły 24% wartości produkcji w grupie bardzo małych i średnio-małych, a w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej od 4 do 8 ESU stanowiły więcej – prawie 27% (patrz: Wykres 36).

Wykres 36 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

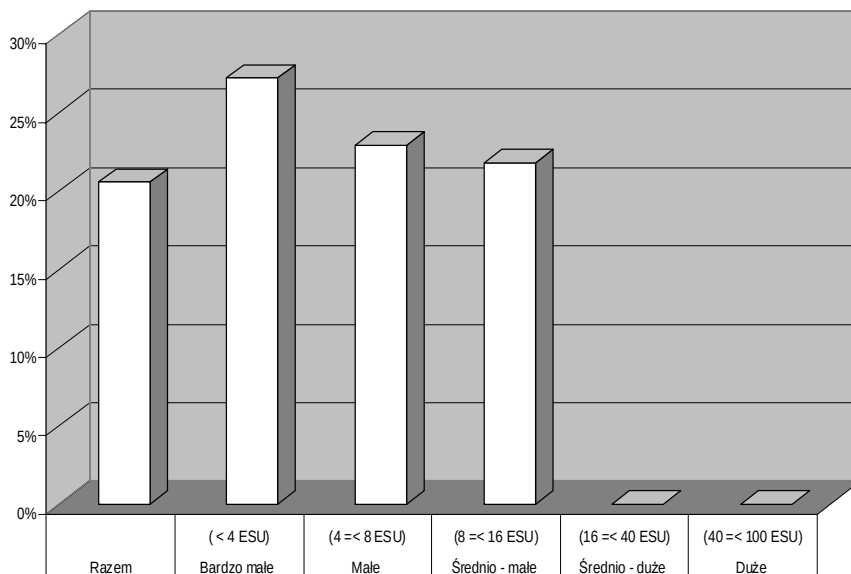
Najważniejszą pozycję w strukturze kosztów bezpośrednich, niezależnie od wielkości ekonomicznej gospodarstwa, stanowiły koszty pasz dla zwierząt żywionych sposobem wypasowym oraz trzody chlewnej i drobiu. Wynosiły one w przypadku gospodarstw bardzo małych i średnio-małych około 59% i prawie 64% w grupie gospodarstw małych. Drugą pozycją w strukturze kosztów bezpośrednich były nasiona. Stanowiły średnio 14 - 18% wartości kosztów bezpośrednich. Niewielką rangę w strukturze kosztów bezpośrednich miały nawozy (5 - 8%). Natomiast na zupełnie marginalnym poziomie było stosowanie środków ochrony roślin w gospodarstwach ekologicznych i dlatego ich udział w strukturze kosztów bezpośrednich jest prawie niezauważalny (patrz: Wykres 37).

Wykres 37 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej**

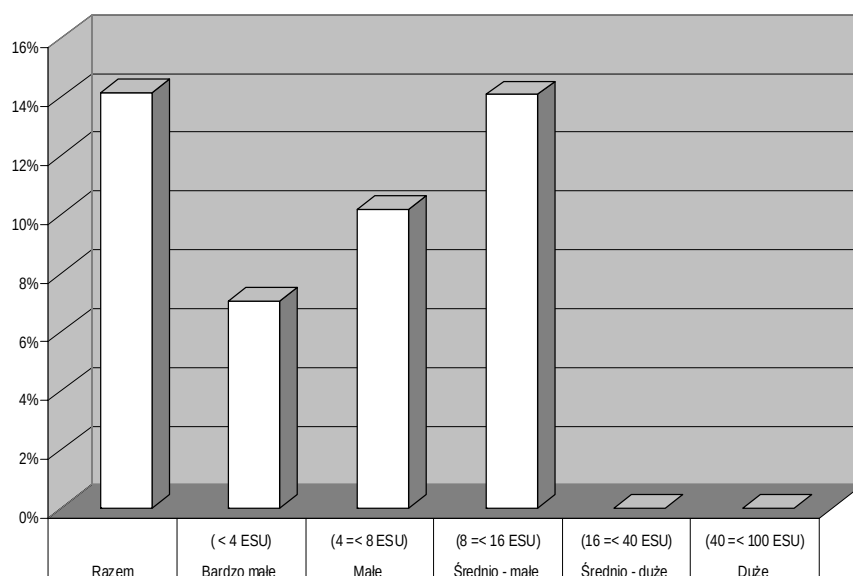
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazuje tendencję malejącą wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Pokrycie tego kosztu w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) wymaga zużycia ponad 25% wytworzonej wartości brutto. W pozostałych dwóch grupach udział ten zmniejsza się o kilka procent (patrz: Wykres 38).

Wykres 38 **Relacja amortyzacji do wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej**

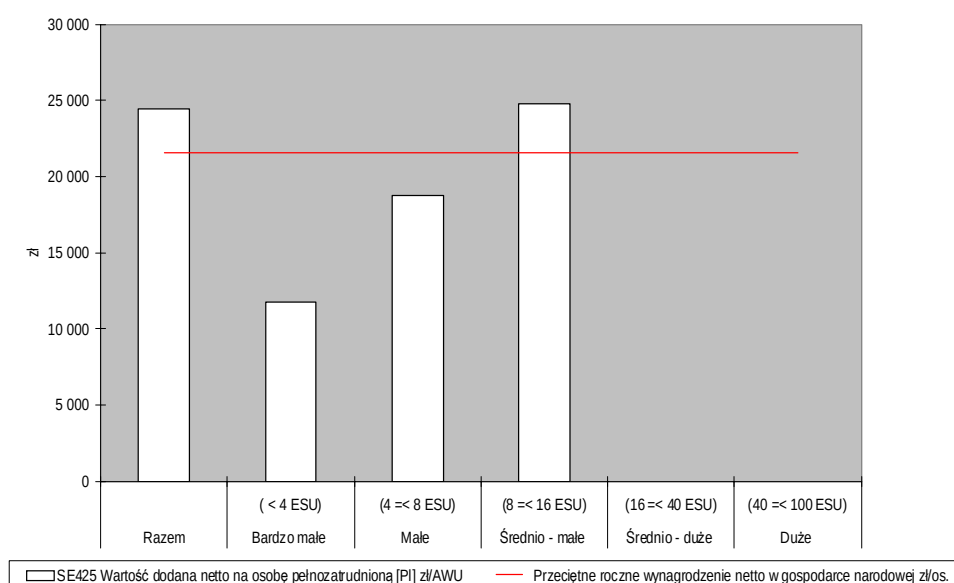
W analizie udziału kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto widoczna jest tendencja wzrostowa ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W gospodarstwach średnio-małych (8 - 16 ESU) koszt czynników zewnętrznych stanowił około 14%, a w gospodarstwach bardzo małych około 7% wartości netto. Jest to skutek intensywniejszego wykorzystania obcych czynników wytwórczych, przede wszystkim pracy najemnej, dzierżawy ziemi, ale także kredytów przez gospodarstwa silniejsze ekonomicznie (patrz: Wykres 39).

Wykres 39 Relacja kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej

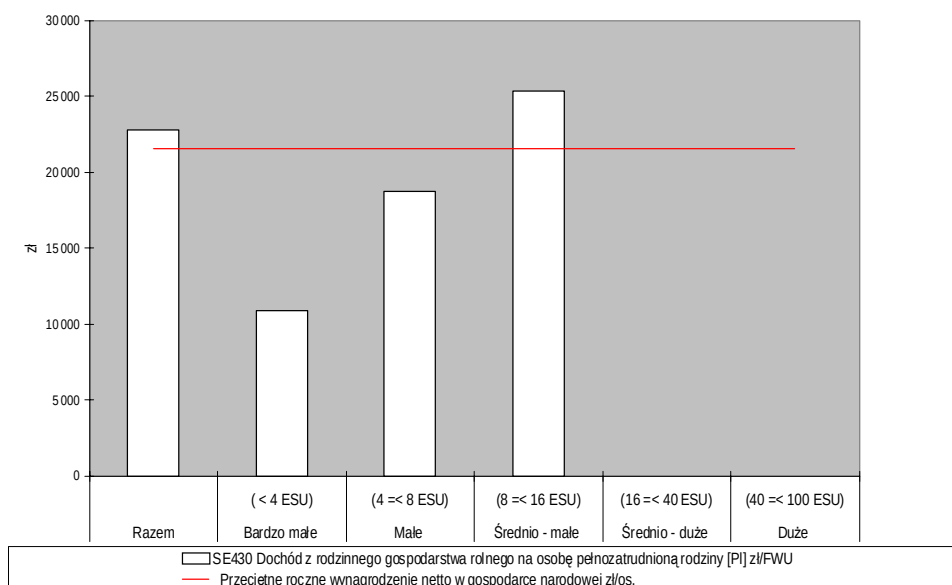
W analizowanych gospodarstwach ekologicznych tylko w grupie średnio - małych wypracowano wartość dodaną netto przez osobę pełnozatrudnioną na poziomie przekraczającym przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej, które w 2007 roku wynosiło 21 570 zł. Zatem dorównanie do poziomu tej średniej krajowej pensji było możliwe w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej co najmniej 8 ESU. Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 8 ESU osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki, zwłaszcza biorąc pod uwagę gospodarstwa bardzo małe (poniżej 4 ESU), gdzie wartość dodana netto na jednego pełnozatrudnionego stanowiła tylko 55% przeciętnego wynagrodzenia netto (patrz: Wykres 40).

Wykres 40 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

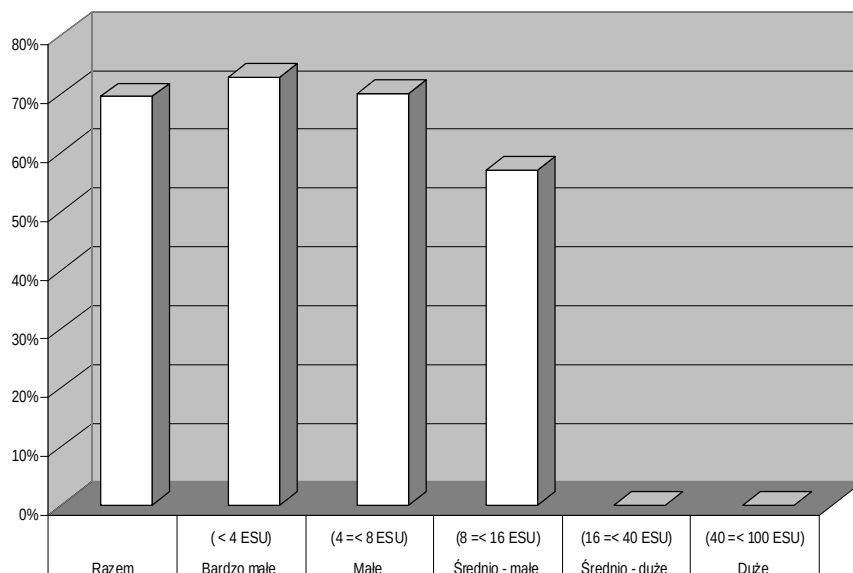
Podobną sytuację jak w przypadku wartości dodanej netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną można zaobserwować podczas analizy rozkładu dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego, przypadającego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą. Tutaj również granicą jest 8 ESU. Dochód w grupie gospodarstw średnio – małych (od 8 do 16 ESU) wynosił 25 337 zł, ale była to kwota tylko o 17,4% wyższa od przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 41). W pozostałych dwóch grupach dochód ukształtował się poniżej średniego wynagrodzenia netto.

Wykres 41 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej**

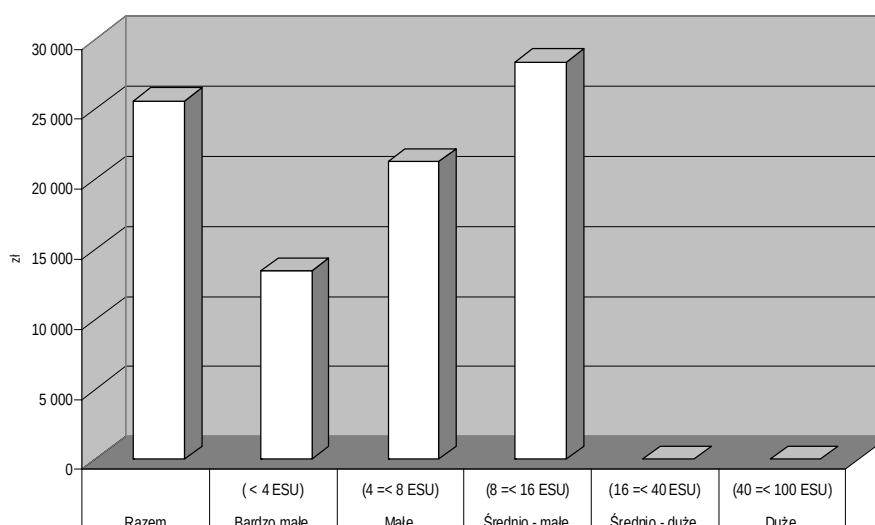
Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie był na zbliżonym poziomie w gospodarstwach bardzo małych i małych – stanowił odpowiednio 72,8% i 70,1%. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw znaczenie dopłat malało. Ich udział w tworzeniu dochodu w gospodarstwach średnio – małych wyniósł już tylko 57% (patrz: Wykres 42).

Wykres 42 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej**

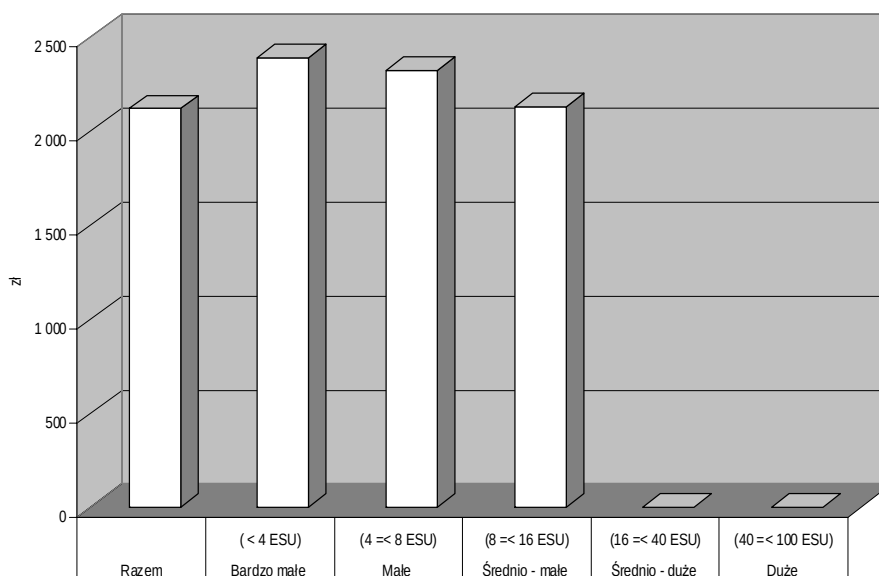
Przepływ gotówki (1) (Dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą wykazuje identyczną tendencję jak miało to miejsce w przypadku wartości dodanej netto na jednego pełnozatrudnionego oraz dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą – rośnie w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W gospodarstwach średnio - małych osiągał wartość około 28 tys. zł (patrz: Wykres 43).

Wykres 43 **Przepływ pieniężny (1) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas wielkości ekonomicznej**

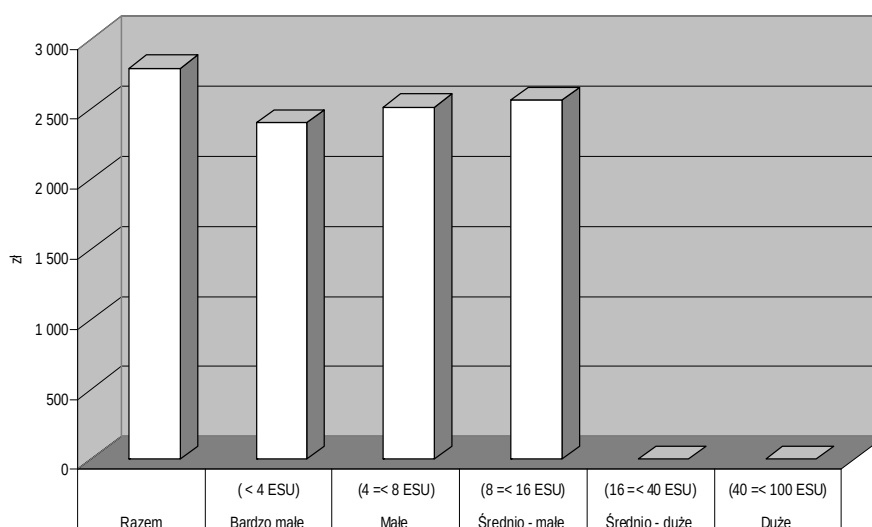
Wartość dodana netto przypadająca na jeden hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw. Wartość ta najniżej ukształtowała się w gospodarstwach klasy średnio-małe na poziomie około 2 000 zł/ha, a w pozostałych dwóch grupach była wyższa o około 200 - 300 zł/ha (patrz: Wykres 44).

Wykres 44 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na jeden hektar własnych użytków rolnych sytuacja była odwrotna. Najwyższy dochód był w gospodarstwach średnio - małych. Stało się tak za sprawą najniższego udziału ziemi własnej w całości użytkowanej ziemi w gospodarstwie (patrz: Wykres 45).

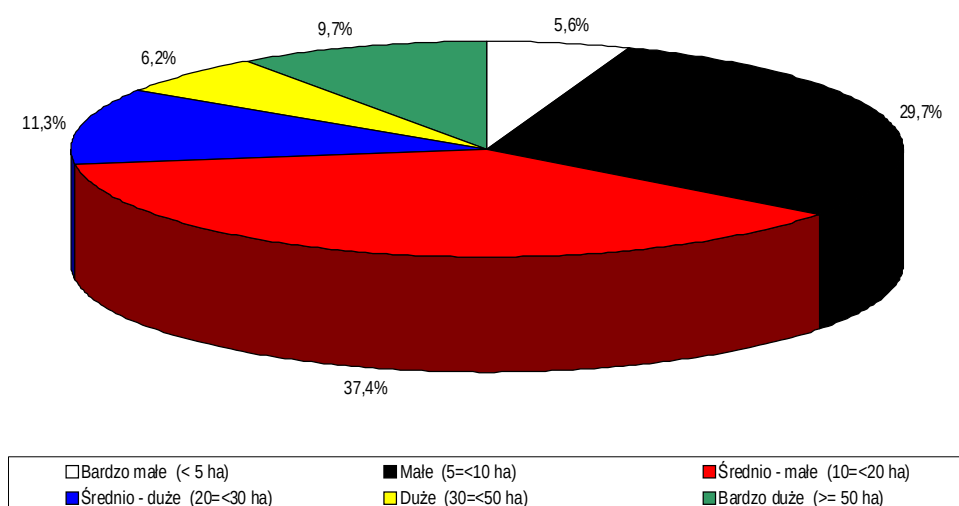
Wykres 45 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

1.5. Analiza wyników standardowych według klas powierzchni użytków rolnych

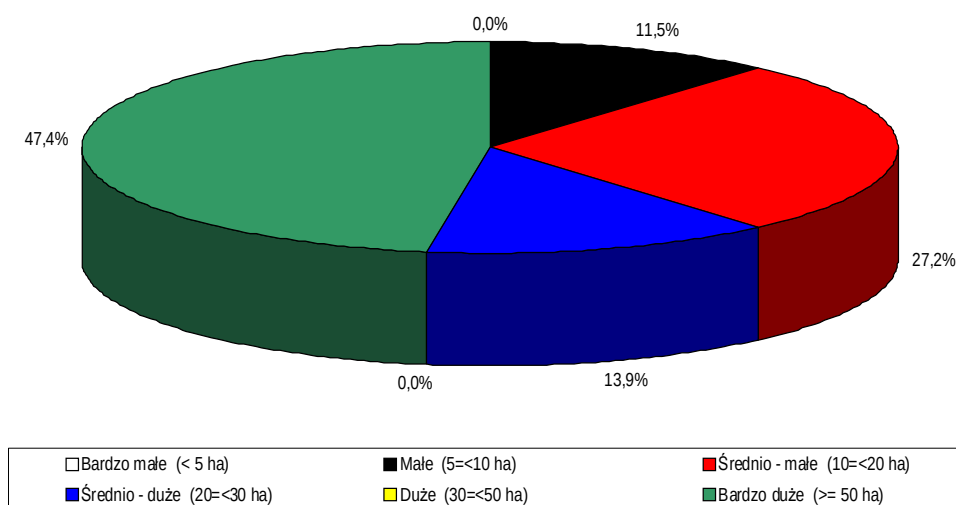
W zbiorze gospodarstw ekologicznych podzielonych według klas obszarowych (patrz: Wykres 46) pod względem liczności dominuje grupa gospodarstw posiadająca od 10 do 20 ha użytków rolnych (37,4%). Druga część zbioru (29,7%) to gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha, a za nimi w kolejności są gospodarstwa o obszarze od 20 do 30 ha z udziałem nieco ponad 11%. Łącznie gospodarstwa o powierzchni od 5 do 30 ha posiadają 78,4% użytków rolnych. W 2007 roku zwiększyła się w próbie FADN liczba gospodarstw o obszarze 50 ha i więcej. W wyniku tego udział użytków rolnych będących w posiadaniu tych gospodarstw wynosił prawie 10% w strukturze użytków rolnych wszystkich gospodarstw. Tylko w granicach 6% stanowiły gospodarstwa o obszarze użytków rolnych poniżej 5 ha i 30 do 50 ha, a liczebność ich była mniejsza od 15. W analizie według klas powierzchni użytków rolnych będą one więc pominięte.

Wykres 46 **Struktura gospodarstw rolnych według klas powierzchni użytków rolnych**

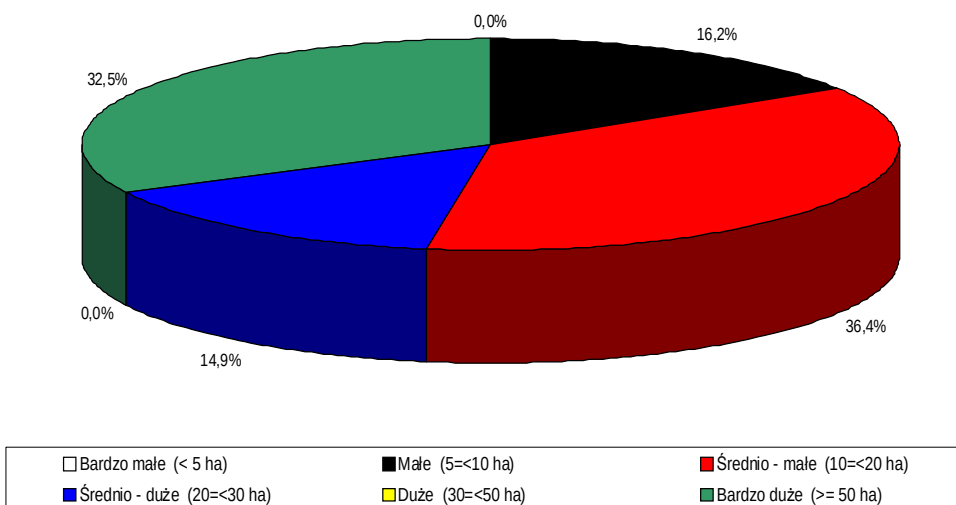
Na wykresie 47 i następnych zaprezentowano już wyniki tylko dla grup gospodarstw, które liczyły więcej niż 15 obiektów. Jak wynika z wykresu aż 47,4% użytków rolnych było w posiadaniu gospodarstw z przedziału powyżej 50 ha, występujących w liczbie 19, co stanowiło tylko 11% z liczby 172 wszystkich gospodarstw omawianych na wykresie 47. Do gospodarstw o powierzchni od 10 do 20 ha należało 27,2% ziemi. Najmniej użytków rolnych (11,5%) skupiały gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha.

Wykres 47 **Struktura powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych**

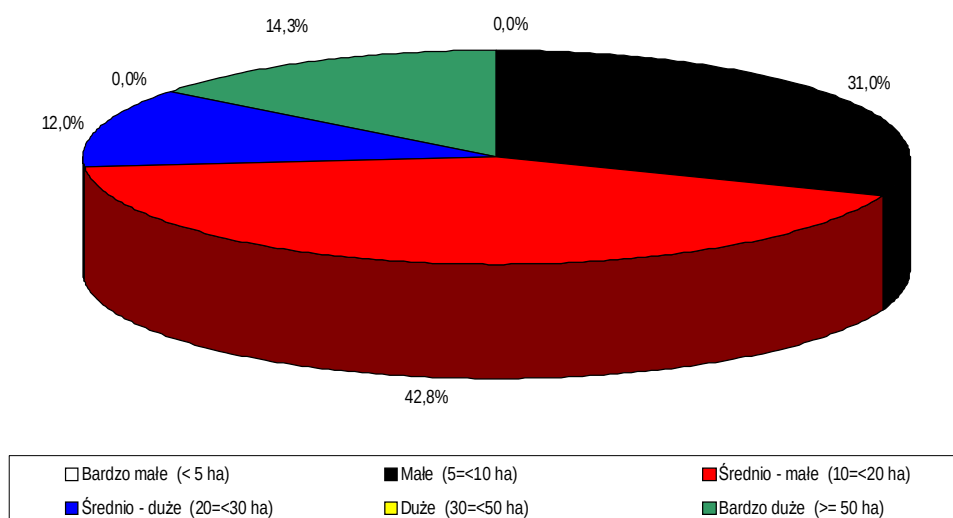
Większość zwierząt (36,4%) chowana była w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 20 ha oraz w gospodarstwach o największej powierzchni (32,5%) (patrz: Wykres 48).

Wykres 48 **Struktura pogłowia zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas powierzchni użytków rolnych**

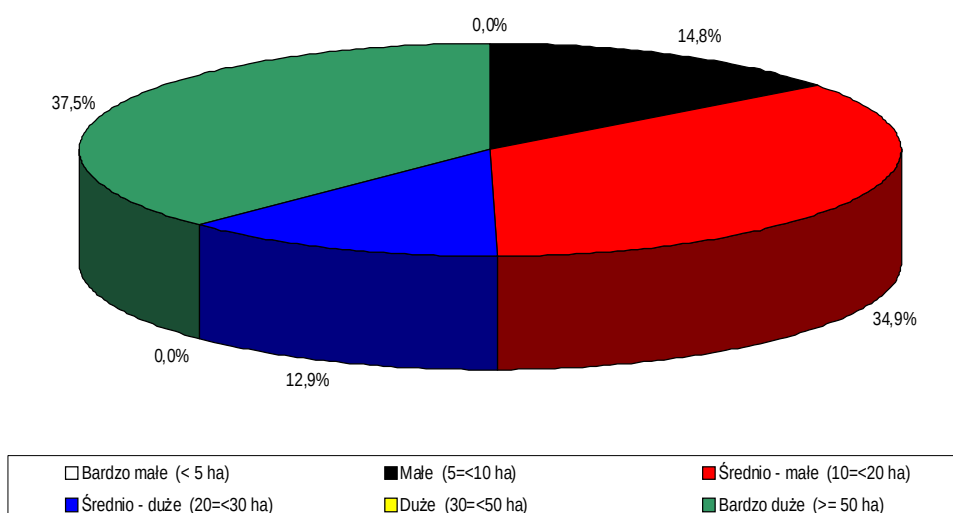
W gospodarstwach bardzo dużych skumulowane było tylko 14,3% zasobów pracy. Najwięcej osób pełnozatrudnionych było w gospodarstwach o obszarze użytków rolnych od 10 do 20 ha oraz w gospodarstwach o obszarze 5 do 10 ha (patrz: Wykres 49).

Wykres 49 **Struktura osób pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas powierzchni użytków rolnych**

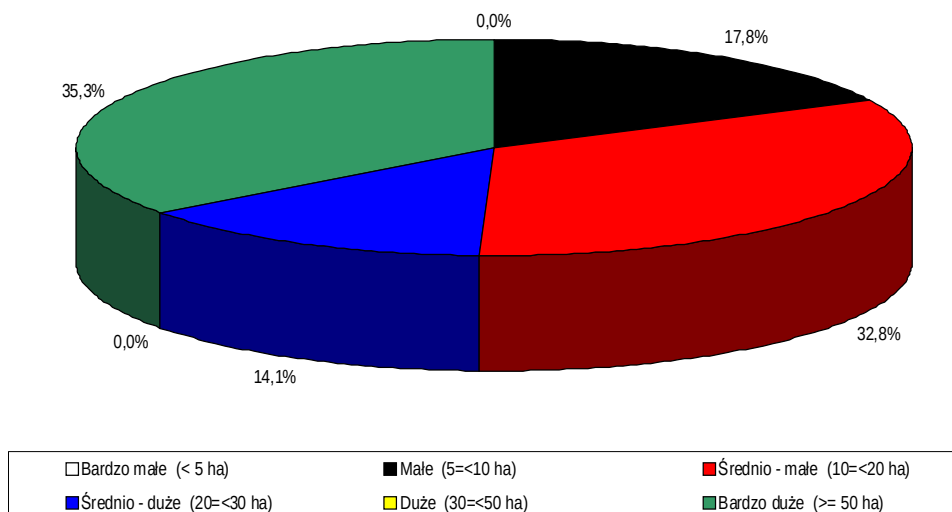
Największy wkład (37,5%) w wytworzenie SNB miały gospodarstwa o powierzchni największej czyli z grupy od 50 ha wzwyż. Zbliżony wynik (34,9%) był udziałem grupy gospodarstw z przedziału 10 - 20 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 50).

Wykres 50 **Struktura standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych**

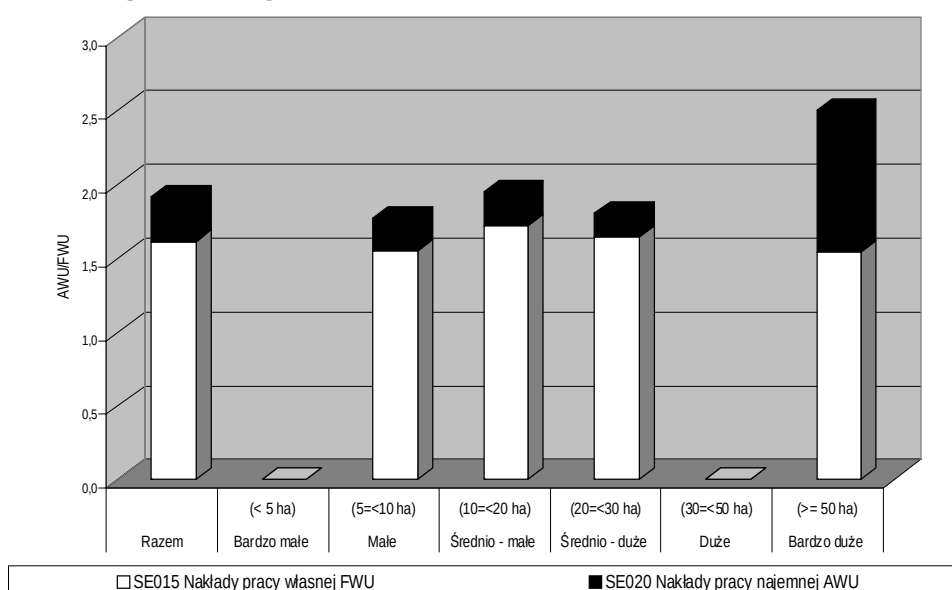
Wykres 51 przedstawia rozkład WDN. W jej tworzeniu tak jak w przypadku SNB dominują gospodarstwa o powierzchni powyżej 50 ha (35, 3%), a na drugim miejscu są gospodarstwa o powierzchni 10 do 20 ha. Tylko 17,8% wartości dodanej netto wytworzyły gospodarstwa małe o powierzchni od 5 do 10 ha.

Wykres 51 **Struktura wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych**

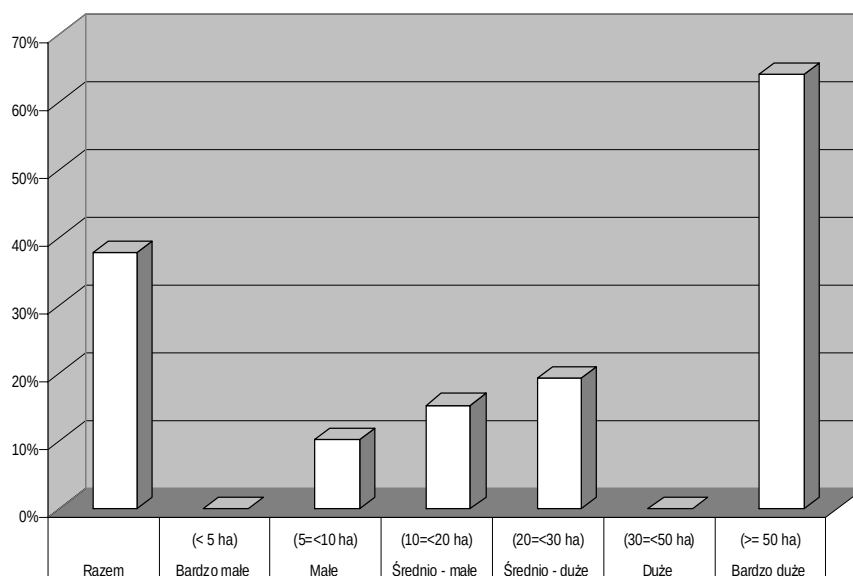
Struktura zasobów pracy (stosunek pracy własnej do obcej) jak i nakłady pracy były dość zbliżone w trzech grupach obszarowych: małych, średnio - małych i średnio - dużych. Natomiast w grupie gospodarstw o największej klasie użytków rolnych widać znaczący wzrost nakładów pracy ogółem (do około 2,5 AWU) oraz około 4 - krotnie większe zaangażowanie nakładów pracy obcej (patrz: Wykres 52).

Wykres 52 **Nakłady pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas powierzchni użytków rolnych**

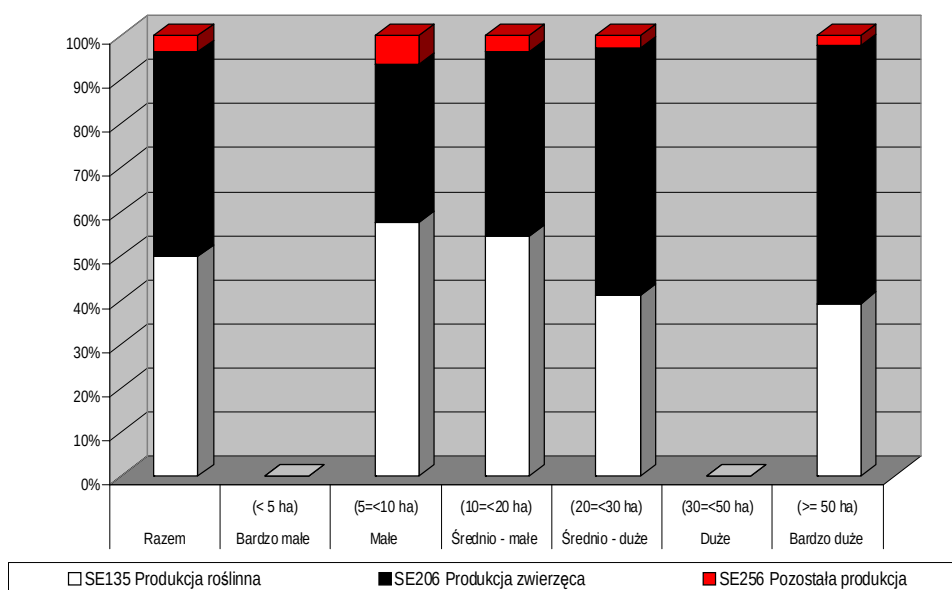
Analizując udział dodzierżawionej ziemi widoczne jest, że w gospodarstwach trzech grup obszarowych o najmniejszej powierzchni obca ziemia stanowiła 10 do 19% użytków rolnych. Gospodarstwa bardzo duże, o powierzchni 50 ha i więcej, bazowały przede wszystkim na ziemi dodzierżawionej. Jej udział kształtował się w granicach 64% (patrz: Wykres 53).

Wykres 53 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych**

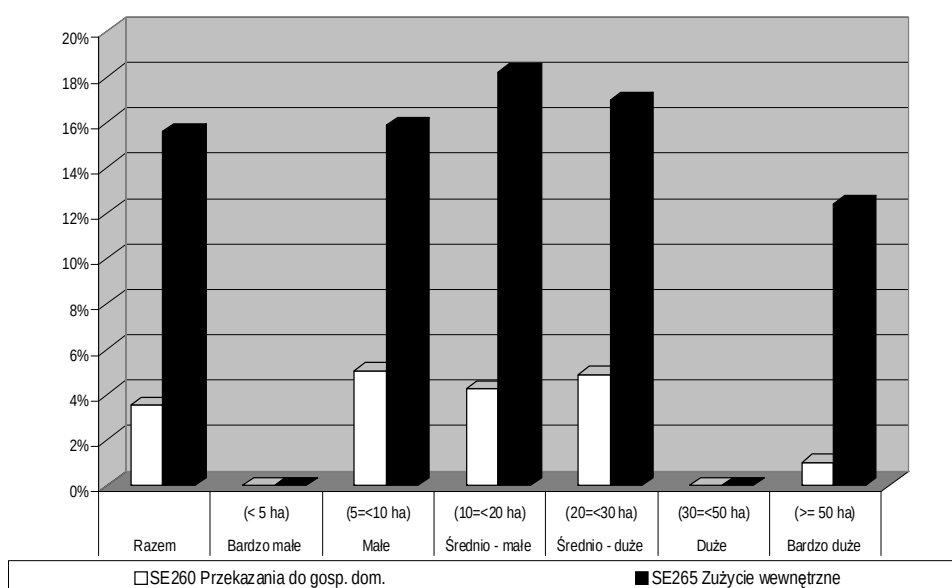
Analiza struktury produkcji wykazuje, że wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych następuje spadek udziału wartości produkcji roślinnej, a wzrasta udział produkcji zwierzęcej. W gospodarstwach o najmniejszej skali użytków rolnych produkcja roślinna stanowiła aż 57%, a w gospodarstwach największych obszarowo tylko 39% (patrz: Wykres 54). Produkcja pozostała miała pewne znaczenie w gospodarstwach najmniejszych obszarowo

Wykres 54 **Struktura produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**

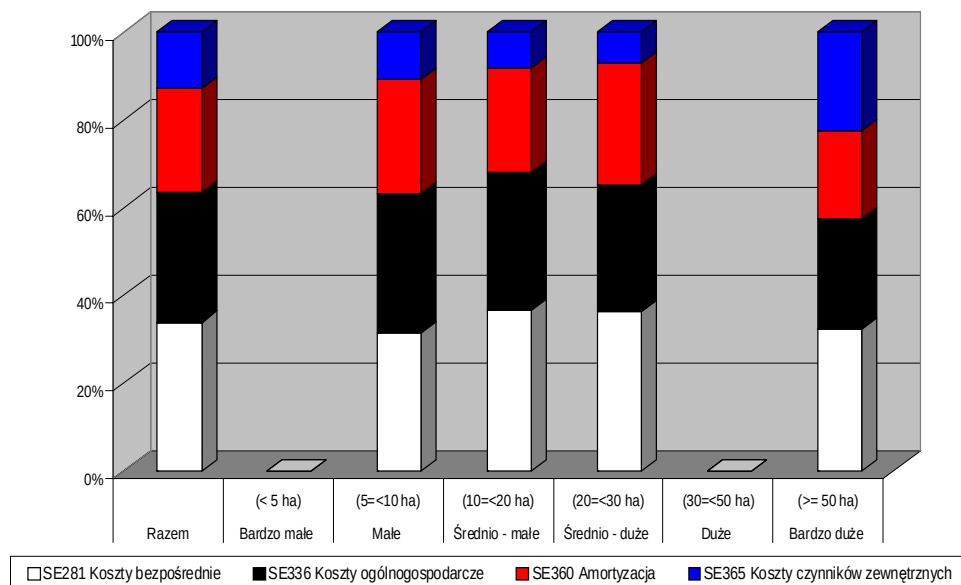
Analiza udziału przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w wartości produkcji ogółem wskazuje, że te parametry najistotniejsze są dla gospodarstw najmniejszych obszarowo. Przekazania do domu stanowiły tu około 4% wartości produkcji (patrz: Wykres 55). W gospodarstwach największych obszarowo udział przekazania wynosił tylko około 1%, co wynika przede wszystkim z dużych rozmiarów produkcji. Podobne spostrzeżenie dotyczy udziału zużycia wewnętrznego. Choć w gospodarstwach ekologicznych samozaopatrzenie w środki produkcji bywa bardzo duże, to w gospodarstwach największych obszarowo zużycie wewnętrzne w stosunku do wytworzonej wartości produkcji było na poziomie 12%, czyli o kilka procent niższe niż w pozostałych grupach gospodarstw.

Wykres 55 **Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**

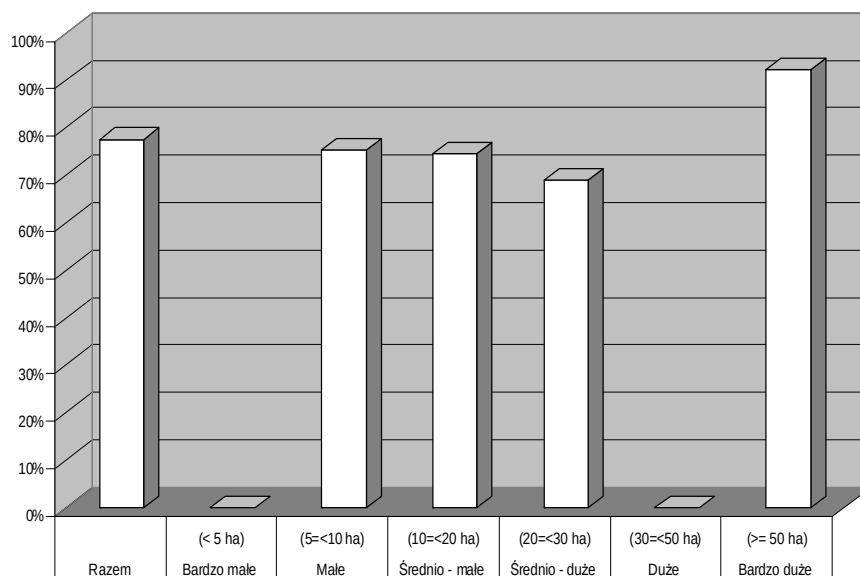
Analizując strukturę kosztów ogółem nie zauważa się zbyt dużych rozbieżności między trzema grupami gospodarstw tzn. małych, średnio - małych i średnio - dużych. Natomiast gospodarstwa o największej powierzchni zmuszone są finansować w znacznie większym stopniu obce czynniki wytwórcze (23% kosztów ogółem). W tej grupie gospodarstw widać z kolei korzyści w postaci obniżenia udziału kosztów ogólnogospodarczych oraz amortyzacji w stosunku do pozostałych analizowanych grup gospodarstw. Jest to efektem bardziej optymalnego wykorzystania posiadanych środków trwałych i nakładów ponoszonych na funkcjonowanie gospodarstwa (patrz: Wykres 56).

Wykres 56 Struktura kosztów ogółem według klas powierzchni użytków rolnych

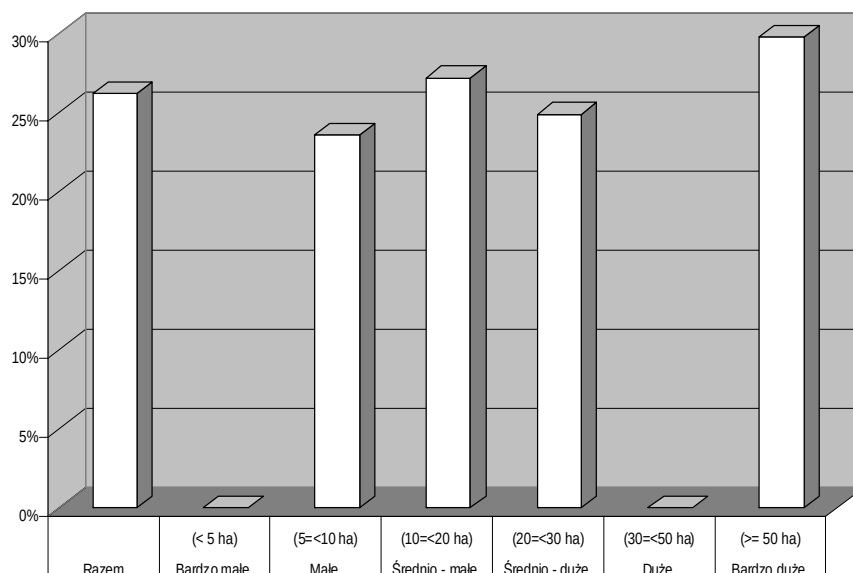
Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem (produktywność kosztów) najwyższy był w gospodarstwach bardzo dużych (92%), a najmniejszy w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych należących do klasy średnio - dużych (69%). Wynika z tego, że analizowane gospodarstwa ekologiczne o powierzchni ponad 50 ha uzyskały niższą produktywność poniesionych kosztów niż gospodarstwa dysponujące obszarem 20 - 30 ha (patrz: Wykres 57).

Wykres 57 Wskaźnik względnej wysokości kosztów według klas powierzchni użytków rolnych

W gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha widać także najwyższy udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem (patrz: Wykres 58). Wynika to z malejącego udziału kosztów pośrednich wraz ze wzrostem skali produkcji.

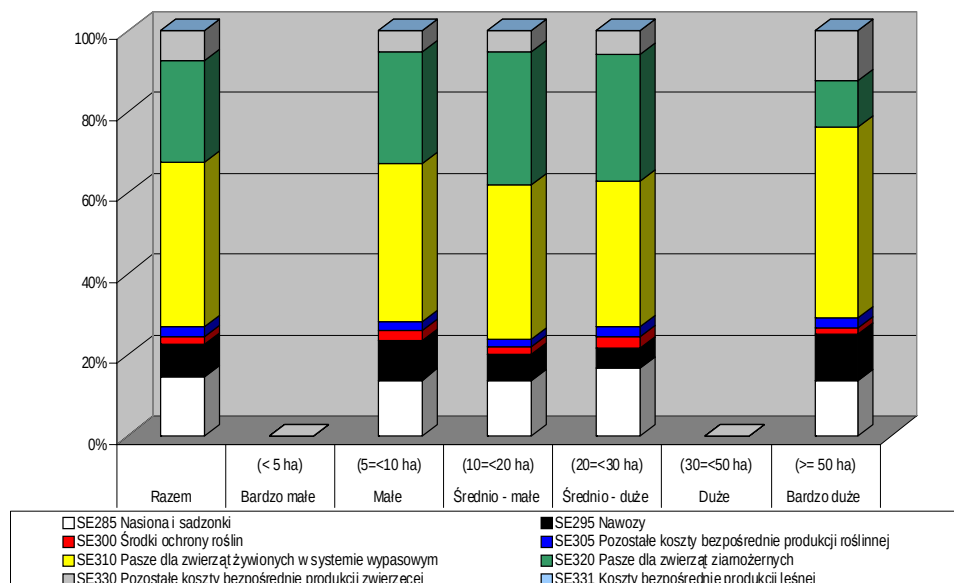
Wykres 58 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych

Analiza struktury kosztów bezpośrednich w poszczególnych klasach powierzchni użytków rolnych (patrz: Wykres 59) potwierdza obserwacje poczynione przy podziale gospodarstw na typy rolnicze i klasy wielkości ekonomicznej:

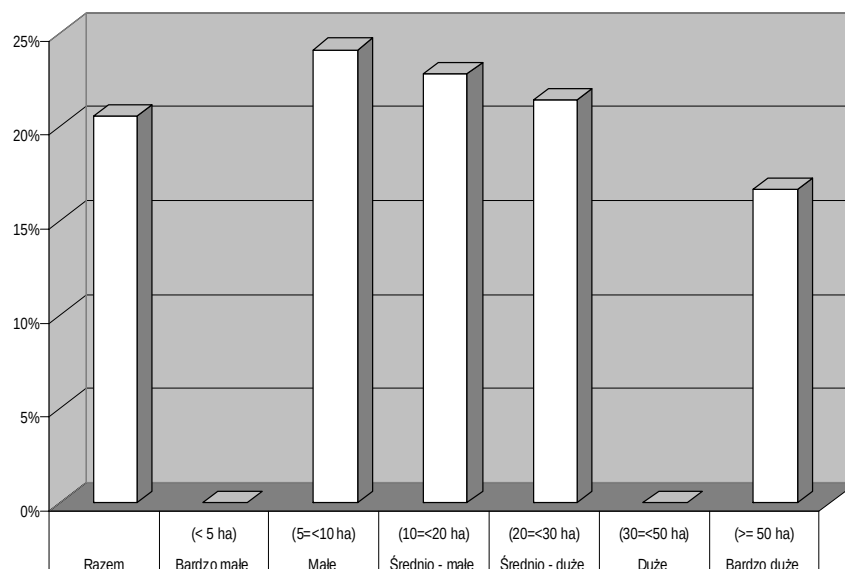
- największy był udział kosztu pasz dla zwierząt utrzymywanych systemem wypasowym oraz trzody i drobiu we wszystkich klasach powierzchni użytków rolnych (łącznie od 59% do 71%),
- koszt nasion był najważniejszym kosztem plonotwórczym w strukturze kosztów bezpośrednich we wszystkich klasach powierzchni użytków roślin (stanowił 9 – 11%),
- udział kosztu nawozów zmniejszał się wraz ze wzrostem obszaru użytkowanej ziemi w trzech przedziałach zamykających się w granicach 5 – 30 ha; ale w grupie gospodarstw bardzo dużych znacznie się powiększył i stanowił 11,5%,
- utrzymuje się w gospodarstwach ekologicznych znikomy udział środków ochrony roślin,
- brak kosztów produkcji leśnej.

Wykres 59 Struktura kosztów bezpośrednich według klas powierzchni użytków rolnych

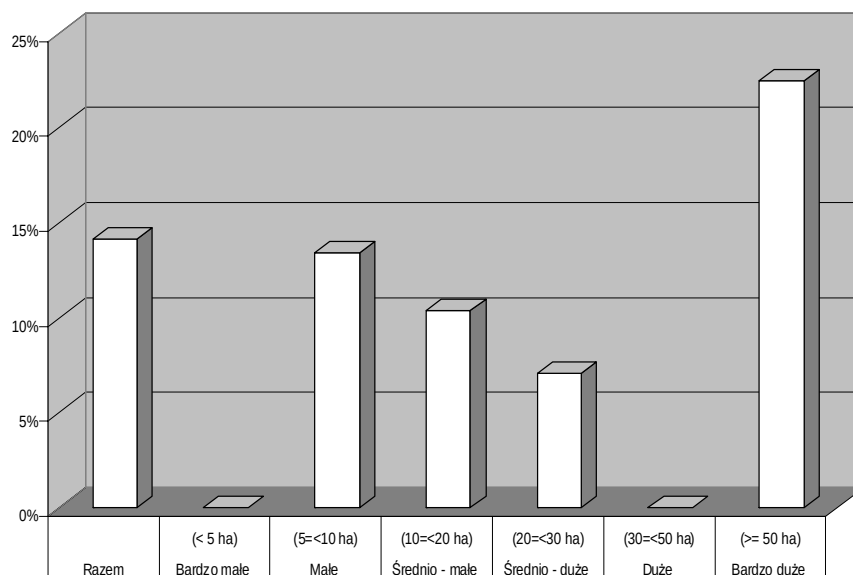
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto miał wyraźną tendencję spadkową – od najwyższego – 24% w gospodarstwach małych do 17% w gospodarstwach bardzo dużych (patrz: Wykres 60). Potwierdza to prawidłowość, że w gospodarstwach dużych jest efektywniejsze wykorzystanie środków trwałych i zmniejsza się obciążenie wartości dodanej brutto tym składnikiem kosztów.

Wykres 60 Relacja amortyzacji do wartości dodanej brutto według klas powierzchni użytków rolnych

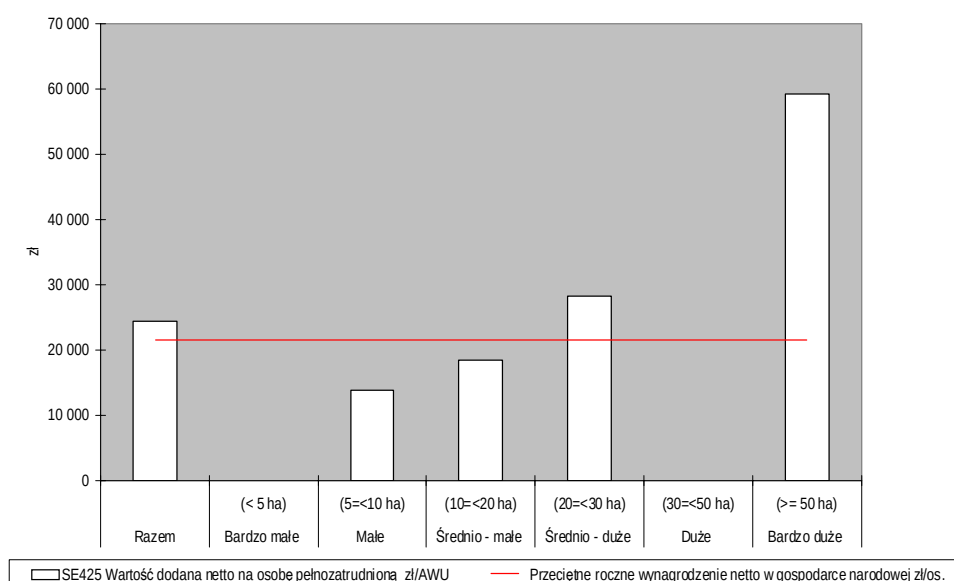
Udział kosztów czynników zewnętrznych (22,4%) w wartości dodanej netto był najwyższy w gospodarstwach bardzo dużych, co wynika z konieczności opłaty wydzierżawionej ziemi, pracy najemnej i znacznych odsetek od kredytów (patrz: Wykres 61).

Wykres 61 Relacja kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych

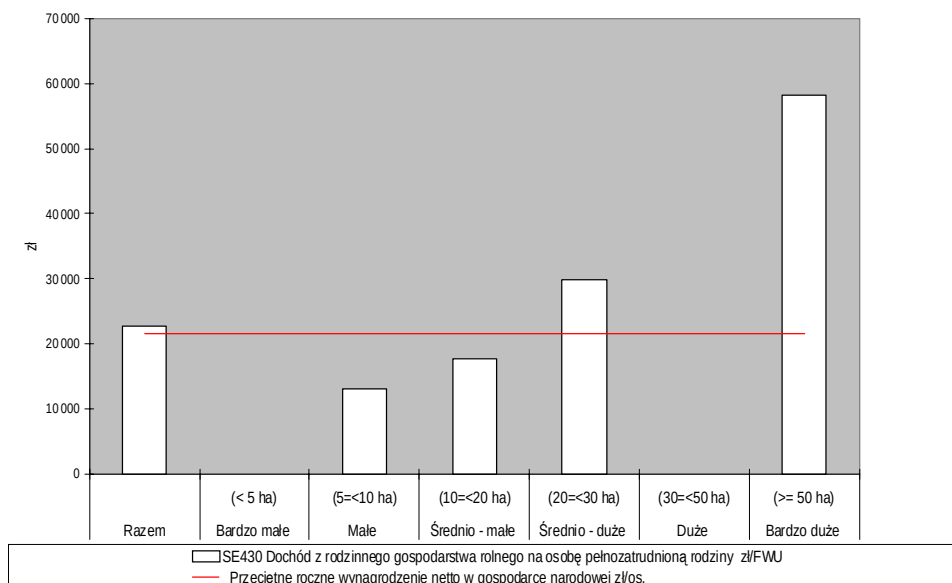

Analizując WDN oraz DzRGR w odniesieniu do zasobów pracy spostrzegamy, że dopiero przy powierzchni użytków rolnych co najmniej 20 ha gospodarstwo ekologiczne dostarcza wynagrodzenia zapewniającego poziom jaki osiągany jest średnio w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 62 oraz Wykres 63). Dochód ten został ukształtowany w dużym stopniu przez dopłaty, które w gospodarstwach bardzo dużych tworzyły aż 97% jego wartości (Wykres 64).

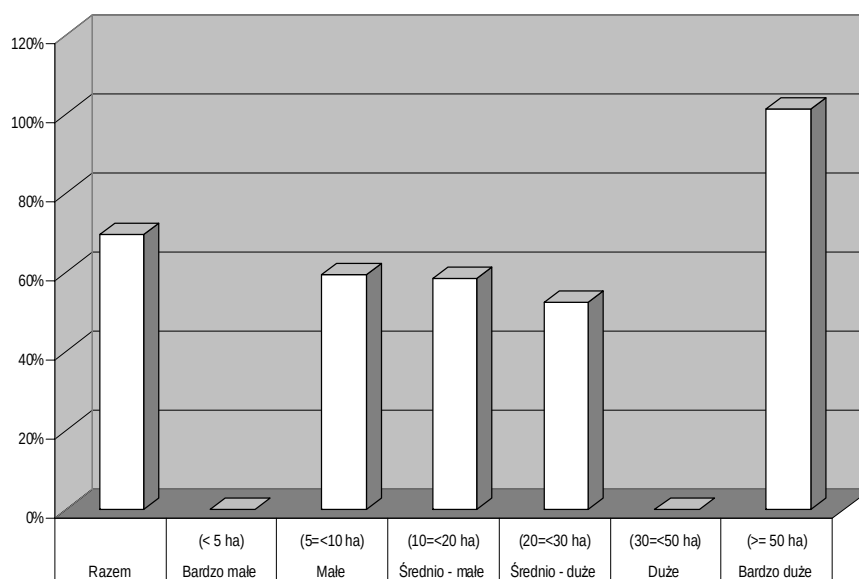
Wykres 62 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych

Wykres 63 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych**

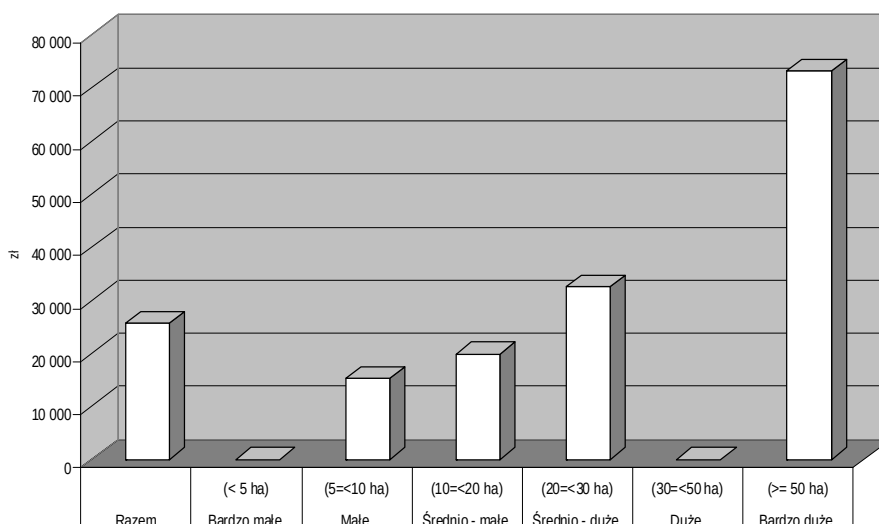

Wykres 64 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas powierzchni użytków rolnych**

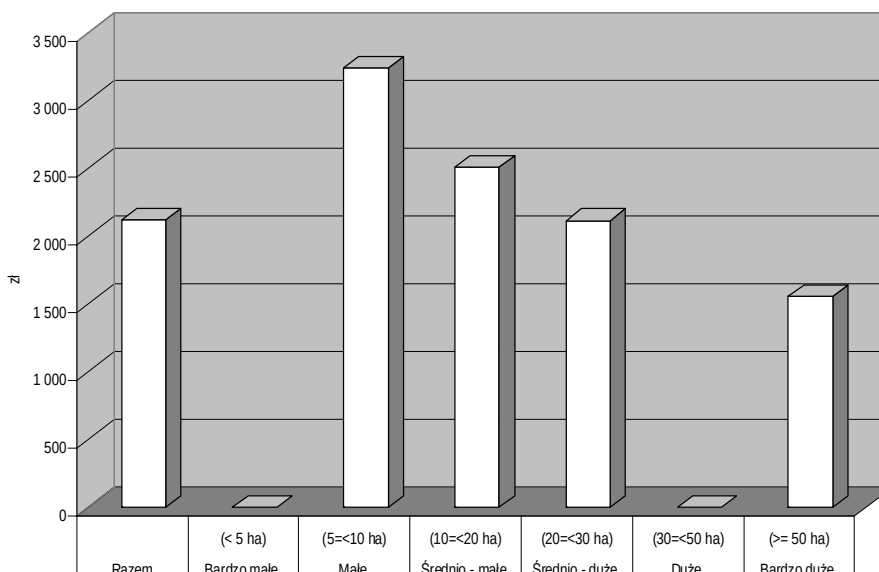
Analiza przepływu gotówki (1) (dochodu pieniężnego brutto) potwierdza wnioski z analizy WDN oraz DzRGR: wzrost powierzchni gospodarstwa umożliwia wypracowanie nadwyżki, którą można spożytkować np. w postaci inwestycji (patrz: Wykres 65).

Wykres 65 Przepływ pieniężny (1) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas powierzchni użytków rolnych

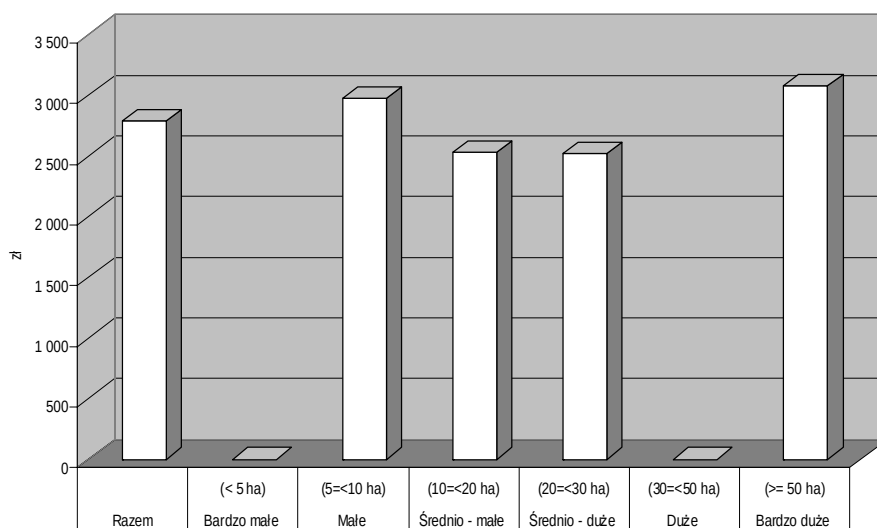

Odwrotne tendencje można zaobserwować analizując WDN na 1 ha powierzchni użytków rolnych (patrz: Wykres 66). Najlepsze osiągnięcia zanotowano w grupie o najmniejszej powierzchni użytków rolnych. Wynika to ze znacznego udziału produkcji warzyw i owoców w analizowanych gospodarstwach ekologicznych, których wkład w tworzenie wartości produkcji w gospodarstwach o najmniejszej powierzchni jest najbardziej znaczący. W przypadku DzRGR największa jego wartość na 1 ha przypadała w gospodarstwach bardzo dużych z uwagi na małą powierzchnię własnych użytków rolnych w stosunku do dzierżawionych (Wykres 67).

Wykres 66 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

Wykres 67 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych**

1.6. Podsumowanie

Przeprowadzona uproszczona analiza graficzna wybranych parametrów dotyczących wyników gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość w ramach Systemu Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych (Polski FADN) w 2007 r., wskazuje na występowanie znacznego zróżnicowania pomiędzy grupami tworzonymi według zastosowanych trzech kryteriów grupowania.

Analiza ukazała ponadto istnienie bardzo wyraźnych różnic pomiędzy wynikami obliczonymi dla gospodarstwa średniego i wynikami określonej grupy gospodarstw rolnych, utworzonej według użytych kryteriów grupowania. Należy podkreślić, że wyniki prezentowane jako średnie dotyczą całej populacji 195 gospodarstw ekologicznych. Zatem znacząco różne wyniki średniego gospodarstwa od wyników poszczególnych grup gospodarstw, nakazują konieczność śledzenia i analizy ich sytuacji ekonomicznej w następnych latach. Dzięki powiększającej się populacji gospodarstw ekologicznych w kolejnych latach prowadzenia rachunkowości w Polskim FADN ocena sytuacji produkcyjno – ekonomicznej tych gospodarstw staje się dokładniejsza i szersza. Zatem niepodważalne są korzyści poznawcze z prowadzenia rachunkowości w tych gospodarstwach. Natomiast wyciąganie wniosków na podstawie wyników rachunkowości odnośnie wszystkich gospodarstw ekologicznych będących w polu obserwacji Polskiego FADN jest nieuzasadnione.

Ukazane zróżnicowanie wyników poszczególnych grup gospodarstw, potwierdza zasadność wykorzystywania danych FADN dla oceny i do kreowania Wspólnej Polityki Rolnej.

1.7. Wnioski

1. Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wśród grup gospodarstw ustalonych na podstawie użytych 3 kryteriów grupowania, uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (2 508 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej poniżej 4 ESU (2 396 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej 5 do 10 ha użytków rolnych (3 221 zł).
2. Spośród analizowanych rozkładów grup gospodarstw ustalonych na podstawie trzech różnych kryteriów, najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rodzinnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt systemem wypasowym (31 445 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 8 do 16 ESU (25 337 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej 50 i więcej ha (58 247 zł).

3. Intensywność wykorzystania ziemi rolniczej i udział kierunków w różny sposób powiązany z ziemią rolniczą spowodowały, że gospodarstwa najmniejsze obszarowo od 5 do 10 ha, uzyskały dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną na poziomie 44% w porównaniu do gospodarstw o powierzchni od 20 do 30 ha. Natomiast w odniesieniu do gospodarstw największych obszarowo, czyli powyżej 50 ha, dochód był aż 5-krotnie mniejszy. Warto zaakcentować, że dochód największych gospodarstw był tworzony w 97% przez dopłaty.
4. W gospodarstwach o najmniejszej wielkości ekonomicznej (poniżej 4 ESU) wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną stanowiła zaledwie 43% dochodu z gospodarstw o sile ekonomicznej 8 do 16 ESU.
5. Wyniki grup gospodarstw ustalone na podstawie wielkości ekonomicznej wskazują, że na 195 gospodarstw ekologicznych uczestniczących w systemie Polski FADN tylko 65 z nich (33% zbioru) uzyskało dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną powyżej średniej płacy netto w gospodarce narodowej (21 570 zł). Kwotę taką uzyskali rolnicy gospodarstw, których wielkość ekonomiczna wynosiła co najmniej 8 ESU.
6. Produktywność kosztów ogółem analizowanych grup gospodarstw ustalonych na podstawie trzech różnych kryteriów była najniższa w gospodarstwach specjalizujących się w mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej (82%), gospodarstwach z przedziału wielkości ekonomicznej poniżej 4 ESU (80%) i gospodarstwach z przedziału wielkości obszarowej powyżej 50 ha użytków rolnych (92%).

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB